

Za učinkovitiji rad policije

Vodič za razumijevanje i suzbijanje

diskriminatornog etničkog

profiliranja

Ovo izvješće odnosi se na članak 8. o zaštiti osobnih podataka i članak 21. o nediskriminaciji Povelje o temeljnim pravima Europske Unije.

Ukoliko imate pitanja glede ovog prevoda molimo Vas da pogledate originalnu i službenu verziju dokumenta na engleskom jeziku.

**Europe Direct je služba koja vam pomaže pronaći
odgovore na pitanja o Europskoj Uniji.**

Besplatan telefon (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Neki operateri mobilne telefonije ne omogućuju pristup brojevima koji počinju s 00 800 ili te pozive naplaćuju.

Dodatne informacije o Europskoj Uniji mogu se naći na internetskoj stranici <http://europa.eu>.

Kataložni podaci nalaze se na kraju ove publikacije.

Luksemburg: Ured za službene publikacije Europske unije, 2011

ISBN 978-92-9192-718-0

doi:10.2811/3711

© Agencija Europske Unije za temeljna prava, 2010.

Umnožavanje je dopušteno, osim u komercijalne svrhe, pod uvjetom da se navede izvor.

Za učinkovitiji rad policije

Vodič za razumijevanje
i suzbijanje

**diskriminatornog etničkog
profiliranja**

Kratice

Skraćenica	Država članica	Skraćenica	Država članica
AT	Austrija	IT	Italija
BE	Belgija	LT	Litva
BG	Bugarska	LU	Luksemburg
CY	Cipar	LV	Letonija
CZ	Češka	MT	Malta
DE	Njemačka	NL	Nizozemska
DK	Danska	PL	Poljska
EE	Estonija	PT	Portugal
EL	Grčka	RO	Rumunjska
ES	Španjolska	SE	Švedska
FI	Finska	SK	Slovačka
FR	Francuska	SI	Slovenija
HU	Mađarska	UK	Ujedinjeno Kraljevstvo
IE	Irska		
HR	Hrvatska		

Sadržaj

Kazalo grafičkih prikaza	4
Uvod	5
1. Što je profiliranje?	8
1.1. Profiliranje općenito.....	8
1.2. Profiliranje u kontekstu rada policije	11
1.2.1. Profiliranje u radu policije	11
1.2.2. Profiliranje „rudarenjem podataka“	13
2. Diskriminatorno etničko profiliranje.....	15
2.1. Što se podrazumijeva pod „diskriminacijom“?.....	15
2.1.1. Nejednako postupanje.....	16
2.1.2. Nezakonite osnove	16
2.2. Kako diskriminacija utječe na etničko profiliranje?	17
2.3. Zašto je diskriminatorno etničko profiliranje nezakonito?.....	19
2.4. Profiliranje sukladno zakonu.....	20
2.5. Neizravna diskriminacija u kontekstu etničkog profiliranja.....	23
3. Problemi koje diskriminatorno etničko profiliranje stvara policiji i zajednicama	27
3.1. Istraživanje EU-MIDS	27
3.2. Etničko profiliranje – je li to jednostavno „dobar rad policije“?	34
3.2.1. Preusmjeravanje pozornosti s rasne ili etničke pripadnosti na ponašanje.....	37
3.2.2. Ograničenja i negativan potencijal profiliranja.....	38
3.3. Negativan utjecaj na pojedince, zajednice i rad policije	38
4. Suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja	46
4.1. Jasne upute policijskim službenicima	46
4.2. Izobrazba.....	51
4.3. Obrasci o zaustavljanju i pretraživanju	54
4.3.1. Interno praćenje i otkrivanje nerazmjernosti.....	56
4.3.2. Žalbeni mehanizmi.....	59

4.4. Analiza ponašanja	60
4.5. Dobri opisi osumnjičenih i dobri obavještajni podaci	62
4.6. „Kvalitetne“ kontrole	63
4.7. Razmatranja za budućnost	66
Podsjetnik na neke od glavnih točaka Vodiča	67
Bibliografija	68

Kazalo grafičkih prikaza

Prikaz 1: Postotak osoba koje je policija zaustavila u posljednjih 12 mjeseci	31
Prikaz 2: Učestalost policijskih kontrola u posljednjih 12 mjeseci	33
Prikaz 3: Okolnosti i priroda kontrola	43

Uvod

„Etničko profiliranje“ nije nova praksa u državama članicama Europske Unije, ali se čini da je postalo izraženije kao odgovor na terorističke napade u Sjedinjenim Američkim Državama (2001.), Madridu (2004.) i Londonu (2005.) te na sve veću zabrinutost zbog ilegalnog useljavanja. Međuvladine organizacije poput Ujedinjenih naroda (UN), Vijeća Europe i Europske Unije te nevladine udruge za zaštitu ljudskih prava zbog toga su izrazile zabrinutost. Osobito ističu da se etničko profiliranje ne samo kosi sa zakonom o diskriminaciji, već ima i štetne društvene učinke. Unatoč tomu, o praksi „etničkog profiliranja“ u Europi općenito se ne izvještava dovoljno i o njoj se malo zna izvan Velike Britanije. Velika Britanija bavi se problemom diskriminatornog etničkog profiliranja još od 1980-ih, izgradivši snažne istraživačke temelje i brojne zakonske odgovore na to pitanje. Međutim, u drugim državama članicama Europske Unije praksa diskriminatornog etničkog profiliranja nije dobila toliku pozornost. Kao odraz toga, europska literatura mahom potječe iz Velike Britanije, tako da je i velik broj primjera navedenih u ovome Vodiču preuzet iz britanskog konteksta. Valja napomenuti da su EU i Europski parlament posebice istaknuli problem profiliranja kao važnog pitanja na području borbe protiv terorizma, rada policije, useljeništva, carine i granične kontrole.⁽¹⁾ Imajući to u vidu, ovaj Vodič upoznaje zainteresiranog čitatelja s pojmom i praksom „etničkog profiliranja“, koje može biti dovedeno u pitanje zbog potencijalne diskriminacije i podrivanja ljudskih prava.

Priručnik je prije svega namijenjen djelatnicima na upravljačkim funkcijama u policiji. Namjera mu je poboljšati razumijevanje teorije i prakse „etničkog profiliranja“ i staviti ga u pravni i društveni kontekst. U njemu se objašnjava kako se „profiliranje“ općenito koristi izvan policijske djelatnosti, primjerice u tržišnom istraživanju, a zatim se razmatra profiliranje u okviru rada policije. U Vodiču se konkretno objašnjava kada se profiliranje koje počiva na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj osnovi smatra diskriminatornim i, prema tome, nezakonitim, a pod kojim je uvjetima navođenje tih obilježja dopustivo. U Vodiču se nadalje razmatraju štetni učinci diskriminatornog etničkog profiliranja, njegova učinkovitost kao sredstva u policijskome radu, kao

(1) Vidi Preporuku Europskog parlamenta Vijeću od 24. travnja 2009.

i alternativne metode obavljanja policijskoga posla i zaštitni mehanizmi protiv zloupotrebe profiliranja.

U Vodiču se koristi izraz „diskriminatorno etničko profiliranje“ umjesto uobičajenijeg izraza „etničko profiliranje“ kako bi se opisala policijska praksa donošenja odluka isključivo ili uglavnom na osnovi nečije rasne, etničke ili vjerske pripadnosti. To je zbog toga što izraz „etničko profiliranje“ mediji, znanstvenici i organizacije za građanske slobode često koriste bez preciznog i jedinstvenog značenja. Najbliže službenoj definiciji toga pojma mogao bi biti opis Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI) koja kaže da je „rasno profiliranje“ kada „policija u svome radu, bez ikakvog objektivnog ili razumnog opravdanja, koristi rasu, boju kože, jezik, vjeru, državljanstvo odnosno nacionalnu ili etničku pripadnost kao osnove za provedbu mjera kontrole, nadzora ili istrage“.⁽²⁾ Kao što ECRI naglašava u obrazloženju priloženom svojoj Općoj preporuci br. 11, a o čemu će više riječi biti u drugome poglavlju, izravna diskriminacija nikada ne može biti zakonski opravdana, a „opravdani razlog“ za oslanjanje na faktor rasne, etničke ili vjerske pripadnosti postoji samo u specifičnim i ograničenim okolnostima.

Vodič je ograničen na proučavanje profiliranja u kontekstu opće djelatnosti policije, uključujući borbu protiv terorizma. Vodič se, međutim, ne bavi profiliranjem u kontekstu azila, useljništva ili carinske kontrole kada državljanstvo (i neizravno eventualno rasna, etnička ili vjerska pripadnost) može imati određenu ulogu pri odlučivanju. Vodič je također ograničen na proučavanje profiliranja u kontekstu primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja. Prema tome, Vodič se ne bavi profiliranjem u drugim područjima rada kao što su „rudarenje podataka“, provjere osoba s dozvolom boravka ili provjere identiteta.

Vodič sadrži mnogo primjera i „studija slučajeva“ kojima se ilustriraju policijske prakse i aktivnosti s negativnim i pozitivnim rezultatima. Studije slučajeva, ako nije drukčije navedeno, osigurali su Sveučilište u Warwicku i Open Society Justice Initiative (OSJI).

⁽²⁾ ECRI (2007.), stavak 1.

Željeli bismo zahvaliti sudionicima sastanka recenzenata koji je održan u listopadu 2009. godine. To su Greet Elsinga, načelnica policije i viša savjetnica na Policijskoj akademiji u Nizozemskoj; Karl-Heinz Grundboeck, voditelj Odjela za strukovnu izobrazbu pri Saveznom ministarstvu unutarnjih poslova Austrije i glavni tajnik Udruge europskih visokih policijskih škola (AEPC); Maria Knutsson, viša predavačica na Višoj državnoj policijskoj školi u Švedskoj; Andre Konze, viši časnik iz policije njemačke savezne pokrajine Sjeverna Rajna-Vestfalija; i Murat Yildiz, savjetnik za izobrazbu u Odjelu za strateška policijska pitanja Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS). Komentare na nacrt Vodiča također su dali Simon Denison iz Ureda za reformu kaznenopravnog sustava Velike Britanije i James A. Goldston, izvršni direktor OSJI-a.

Kad je to bilo moguće, kratka bilješka o referentnom izvoru navedena je na dnu stranice. Potpune reference izvora dane su u bibliografiji na kraju Vodiča, kao i popis internetskih stranica međuvladinih tijela čija je dokumentacija često citirana.

1. Što je profiliranje?

U ovome poglavlju utvrđuje se značenje „profiliranja“ kao općeg pojma i prakse. Profiliranje se uvelike koristi u poslovnom kontekstu, a na početku ćemo ga istražiti u svakodnevnom okruženju. Kad objasnimo osnovna načela i moguće opasnosti profiliranja, razmotrit ćemo kako se ono primjenjuje u radu policije.

1.1. Profiliranje općenito

Općenito, profiliranje obuhvaća kategoriziranje osoba prema njihovim karakteristikama, bilo da su one „nepromjenjive“ (kao spol, dob, etnička pripadnost, visina) ili „promjenjive“ (kao što su navike, sklonosti i drugi elementi ponašanja). Pojedince na ovaj način često kategoriziraju osiguravajuća društva kako bi im odredila visinu premije prema stupnju rizika (naprimjer veća je vjerojatnost da će pušači imati zdravstvenih komplikacija pa im se može obračunati viša premija za zdravstveno osiguranje) te marketinške tvrtke kako bi utvrdile koje proizvode treba oglašavati (primjerice kartice supermarketa mogu otkriti karakteristike pojedinca, kojega se zatim obavještava o pojedinostima posebnih ponuda u vezi s proizvodima koje je često kupovao).

Metoda izrade takvih profila slična je tehnici „analize ponašanja“ pomoću koje se stvaraju veze između obrazaca ponašanja (npr. kupovanje piva) i određenih karakteristika (naprimjer muško, između 18 i 35 godina starosti). Ovakvo profiliranje izvodi se u tri etape:

- a. Prvo, anonimni podaci i informacije skupljaju se radi pohrane u „skladišta podataka“ (obično se radi o uređaju za digitalnu pohranu podataka kao što je tvrdi disk). To može biti jednostavan popis odgovora na upitnik o obrascima kupovanja odjeće.
- b. Drugo, relevantne varijable dovode se u međusobnu vezu te se stvaraju nove kategorije informacija. To se naziva „rudarenje podataka“ i obično se izvodi pomoću računalnog programa. Podaci se ne promatraju kao pojedinačni upitnici, već kao agregatni ili skupni podaci kako bi se utvrdilo,

naprimjer, koliko muškaraca i žena odnosno ljudi određene dobi kupuje određene marke i vrstu odjeće.

- c. Treće, ti se podaci zatim tumače kako bi se došlo do pretpostavke o tome kako se ljudi ponašaju. Taj se proces naziva „izvođenje zaključaka“ jer se zaključak o obrascu ponašanja izvodi na osnovi utvrđenih karakteristika. Ponekad se samo ova posljednja etapa naziva „profiliranje“. Naprimjer, informacije mogu upućivati na to da su velik broj onih koji nose određenu marku i stil odjeće žene između 16 i 19 godina starosti. Iz toga zaključujemo da je standardni profil osobe koja nosi tu marku i stil žena stara između 16 i 19 godina.

*** Profiliranje omogućuje „kategoriziranje pojedinaca na osnovi nekih uočljivih karakteristika kako bi se zaključile ostale koje nisu uočljive“.⁽³⁾**

Budući da se podaci prikupljaju radi izrade profila, postavlja se pitanje prava na zaštitu osobnih podataka, posebice kada se profiliranje koristi radi donošenja važnih odluka, kao što je odobravanje bankovnog kredita. Može se pojaviti više problema, a sljedeća dva su najvažnija:

- a. Prvo, pri izradi određenih „kategorija“ može doći do pogreške. Naprimjer, računalni program za rudarenje podataka može pogrešno uputiti na **netočnu korelaciju** između spolne orijentacije i kreditne sposobnosti, na temelju koje se izvodi pretpostavka da je veća vjerojatnost da homoseksualci neće redovito otplaćivati kredit. Zbog takve pogrešne kategorizacije homoseksualci mogu imati poteškoća pri dobivanju kredita od banke. Ne samo da su u tom slučaju homoseksualci žrtve nepovoljna postupanja, nego je takva odluka donesena na temelju netočnih informacija kojih oni nisu svjesni. Vraćajući se na prethodni primjer odjeće, također postoji mogućnost da se **kategorije pogrešno protumače**. Naprimjer, iako su većina onih koji nose određenu marku i stil odjeće djevojčice od 16 do 19 godina starosti, to ne znači da se sve djevojčice od 16 do 19 godina starosti odijevaju na taj način. Drugim riječima, pojedinci često predstavljaju iznimku od pravila. Prema tome, opći skupni profili

⁽³⁾ DINANT I DR. (2009.), str. 3.

mogu biti diskriminirajući prema onima koji se ne ponašaju u skladu s općim profilom. Zbog toga se stručnjaci zalažu za pravo na „popravak“, odnosno za mogućnost ispravka podataka u slučaju kada su odluke donesene automatski na osnovi profila.⁽⁴⁾

- b. Drugi problem opisan je u ovim primjerima; radi se o prikupljanju podataka koji se smatraju „osjetljivima“, kao što su podaci o rasi, etničkoj pripadnosti, spolnoj orijentaciji, spolu, vjerskom uvjerenju, invalidnosti i dobi. Pripadnici manjina koje su definirane ovim karakteristikama sada su zaštićeni zakonom protiv diskriminacije. Ako se, pak, te karakteristike koriste kao osnova za profiliranje, postoji velika opasnost od diskriminacije osoba koje spadaju u te skupine. To je zbog toga što se postupak profiliranja oslanja na stvaranje pretpostavki o ponašanju ljudi na osnovi neke određive karakteristike. Naprimjer, ako pokušamo izraditi profil na temelju rase, spremni smo pretpostaviti da velik broj ljudi te rase ima slične sklonosti, stavove ili ponašanje. Budući da se ovakvo profiliranje može zloupotrijebiti, više stručnjaka za zaštitu podataka zalaže se za opću zabranu prikupljanja osjetljivih podataka, kao što su podaci o rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti. Ako se, načelno, ovakvi podaci ne pohranjuju u skladišta podataka, uklanja se opasnost od izrade diskriminatorskih profila.⁽⁵⁾

 Profiliranje omogućuje tvrtkama da svoje usluge i proizvode bolje prilagode klijentima na temelju podataka o njihovim sklonostima i ponašanju.

Ono može biti dragocjen instrument sam po sebi, ali postoje opasnosti od pogrešaka pri povezivanju određenih karakteristika s određenim sklonostima i ponašnjima.

Također postoji opasnost da profili izrađeni na temelju karakteristika kao što su rasna, etnička ili vjerska pripadnost dovedu do stvaranja štetnih i netočnih stereotipa te do diskriminacije.

U sljedećoj točki razmatra se način na koji policija koristi profiliranje.

⁽⁴⁾ DINANT I dr. (2009.), str. 32.

⁽⁵⁾ DINANT I dr. (2009.), str. 33.

1.2. Profiliranje u kontekstu rada policije

Ovaj Vodič ograničen je na razmatranje profiliranja u kontekstu općega rada policije, uključujući ovlasti u suzbijanju terorizma. On se ne bavi profiliranjem na području useljeništa, azila i carinske kontrole kada državljanstvo (a prema tome i rasna, etnička ili vjerska pripadnost) može imati drukčiju važnost pri donošenju odluka. Do profiliranja može doći kad god je neka službena osoba u prilici primijeniti svoje ovlasti, s time da je odluku o primjeni tih ovlasti prema određenim pojedincima donijela pod utjecajem njihove rasne, etničke ili vjerske pripadnosti. Te ovlasti mogu obuhvaćati sljedeće:

- provjere identiteta;
- zaustavljanje i pretraživanje pješaka i vozila;
- masovno zaustavljanje i pretraživanje;
- rastjerivanje skupina;
- izdavanje opomena, uhićenja ili privođenja;
- racije;
- mjere nadzora;
- rudarenje podataka;
- mjere za borbu protiv radikalizacije.

Ovaj će se Vodič usredotočiti na profiliranje prilikom primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja.

1.2.1. Profiliranje u radu policije

U kontekstu rada policije, profiliranje samo po sebi može biti legitimna metoda istrage.⁽⁶⁾ Profiliranje se može primijeniti pri rješavanju već počinjenih kažnjivih djela ili radi sprečavanja izvršenja kažnjivih djela u budućnosti. Ova se metoda naziva kriminalističko profiliranje.

⁽⁶⁾ M. Scheinin definira profiliranje „kao sustavno povezivanje skupova tjelesnih i psiholoških karakteristika i karakteristika ponašanja s određenim kaznenima djelima i njihovo korištenje kao osnovu za donošenje odluka u radu policije“; vidi SCHEININ (2007.), stavak 33.

- * Criminal Kriminalističko profiliranje je primjena apstraktnih indikatora koji se odnose na tjelesna obilježja, izgled ili ponašanje (kao što su etnička pripadnost, način odijevanja, često posjećena mjesta), a na temelju kojih policija poduzima određene mjere (kao što su zaustavljanje i pretraživanje, uhićenje i zabrana pristupa određenom području).

Profili koji se temelje na konkretnim obavještajnim podacima

Profiliranje je očito legitimno sredstvo za uhićenje osumnjičenika nakon što je počinjeno kazneno djelo. Primjena profila u kojem se navode karakteristike određenih osumnjičenika kao sredstva koje može dovesti do njihova uhićenja tipično se smatra „zdravorazumskim“ pristupom policijskome poslu. Profil se temelji na prikupljenim dokazima o određenom događaju ili nizu događaja. Takav se „profil“ može konkretnije nazvati „opis osumnjičenika“. Što je konkretniji ili detaljniji profil, to je manje vjerojatno da će se više oslanjati na šire kategorije rasne, etničke ili vjerske pripadnosti pa je i manje vjerojatno da će biti diskriminatoran (vidi točku 2.4).

Profili koji se ne temelje na konkretnim obavještajnim podacima

Profiliranje također može biti legitimno i korisno sredstvo za identificiranje pojedinaca koji možda čine kaznena djela „prikriveno“ (npr. skrivajući zabranjene predmete) ili koji će vjerojatno počiniti kazneno djelo u budućnosti (npr. krenuli se izvršiti pljačku). Ono se temelji na pretpostavkama proizašlim iz iskustva i obuke, **s naglaskom na ponašanju**, a ne na rasnim, etničkim ili vjerskim karakteristikama. Naprimjer, policijski službenici mogu raditi s profilima koji ih upućuju da traže pojedince koji često posjećuju određena mjesta, koji se sastaju i izmjenjuju torbe prije rastanka, koji se ponašaju hirovito i nervozno ili koji često obavljaju velike kupnje koristeći samo gotovinu. Manja je vjerojatnost da će profili koji se uvelike temelje na tipovima ponašanja diskriminirati pojedince na osnovi rasne, etničke ili vjerske pripadnosti (vidi točku 2.4).

Kao što ćemo vidjeti u drugom i trećem poglavlju, profiliranje može postati problematično ako nema konkretnih obavještajnih podataka pomoću kojih bi se moglo identificirati pojedine osumnjičenike, a profili se temelje na

općim karakteristikama kao što je rasna, etnička ili vjerska pripadnost umjesto na ponašanje. Ako policija rutinski povezuje određene rasne, etničke ili vjerske manjine s kriminalnim ponašanjem, onda profiliranje može postati diskriminatorno. To je zbog toga što se odluka o poduzimanju policijskih mjera donosi na temelju rasne, etničke ili vjerske pripadnosti nekog pojedinca umjesto na temelju drugih bitnijih faktora koji se odnose na ponašanje. Profiliranje na rasno diskriminirajući način ne samo da je protuzakonito, već je i osporavano kao neučinkovito sredstvo u borbi protiv kriminala (kao što ćemo vidjeti u kasnijim poglavljima).

Profiliranje se može odvijati na organizacijskoj i/ili operativnoj razini. Protuzakonito diskriminatorno profiliranje relativno je lako utvrditi na organizacijskoj razini. Do njega dolazi, primjerice, kada se s visoke razine (od vlade ili od zapovjednika) izdaju izričite pismene ili usmene upute policijskim službenicima da poduzmu mjere protiv određenih skupina.

Na operativnoj razini, profiliranje se može odvijati na puno finiji način ako pojedini policijski službenici primjenjuju stereotipe ili uopćavanja temeljena na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti. To može biti svjesno motivirano osobnim predrasudama ili može biti da policijski službenici nisu svjesni u kojoj mjeri primjenjuju uopćavanja i stereotipe.⁽⁷⁾

1.2.2. Profiliranje „rudarenjem podataka“

Ovaj će se Vodič usredotočiti na etničko profiliranje u kontekstu provođenja policijskih ovlasti zaustavljanja i pretraživanja osoba. Međutim, radi potpunosti, kroz sljedeću studiju slučaja kratko će se osvrnuti na to kako redarstvene vlasti mogu koristiti „rudarenje podataka“ i „skladišta podataka“ na sličan način kao istraživači tržišta ili osiguravajuća društva.

Nakon napada 11. rujna 2001. godine, njemačka policija pretražila je računalne baze podataka kako bi pronašla takozvane „teroriste spavače“, odnosno osobe koje su obučene za buduće napade, ali su u međuvremenu integrirane u društvu i ne poduzimaju nikakve radnje koje bi mogle izazvati

⁽⁷⁾ „Kao i drugi sistemski postupci, rasno profiliranje može biti svjesno i nesvjesno, namjerno i nenamjerno. Rasno profiliranje koje provodi policija može biti nesvjesno.“ Presuda Suda u Quebecu (Kazneni odjel), u predmetu *The Queen v. Campbell*, od 27. siječnja 2005., stavak 34.

sumnju. Zbog toga su njemačke vlasti izradile profil, tražeći muške osobe između 18 i 40 godina starosti, sadašnje ili bivše studente, muslimanske vjere, rođene u nekoj od 26 navedenih zemalja ili podrijetlom iz njih. Pretraživanje je provedeno između 2001. i 2003. godine te je izdvojeno gotovo 32.000 osoba koje odgovaraju svim kriterijima. Osobni podaci 200.000-300.000 osoba pohranjeni su u bazu podataka tijekom tog postupka. Međutim, kompjutorska potraga na temelju profila nije dovela ni do jednog uhićenja.

Godine 2006. njemački savezni ustavni sud donio je presudu da je potraga na temelju profila nezakonita te da krši individualno pravo na slobodno izjašnjavanje o osobnim podacima u skladu s člankom 2. stavkom 1. Osnovnog zakona u vezi s člankom 1. stavkom 1. Osnovnog zakona o zaštiti ljudskog dostojanstva. Sud je utvrdio da, u načelu, rudarenje podataka može biti legitimno sredstvo zaštite nacionalne sigurnosti, ali da je tako teško zadiranje u ljudska prava (koje osobito stigmatizira strane muslimane) opravdano samo kada postoji neposredna i konkretna opasnost. U ovome slučaju postojala je opasnost od hipotetskoga budućeg napada. Iako sud nije razmatrao je li sama izrada profila predstavljala kršenje zabrane diskriminacije, odluka pokazuje da rudarenje podataka može samo po sebi biti protivno odredbama o zaštiti privatnosti i ljudskih prava.

2. Diskriminatorno etničko profiliranje

Izraz „etničko profiliranje“ uvelike koriste mediji, borci za građanske slobode, pravni stručnjaci i političari. Ono, međutim, nema precizno značenje i koristi se na različite načine. Upotreba izraza „etničko profiliranje“ u smislu nezakonitog profiliranja može biti pogrešna jer se rasna, etnička ili vjerska pripadnost može koristiti pri izradi profila, a da se pri tom ne krši zakon. U ovom se poglavlju objašnjava kada je profiliranje koje obuhvaća faktore rasne, etničke i vjerske pripadnosti nezakonito. Za opis takve situacije koristit će se izraz „diskriminatorno etničko profiliranje“.

Diskriminatorno etničko profiliranje obuhvaća:

- postupanje kojim se neka osoba stavlja u nepovoljniji položaj od druge osobe u sličnoj situaciji (drugim riječima „diskriminiranje“), naprimjer, primjenom policijskih ovlasti kao što su zaustavljanje i pretraživanje;
- kada se odluka o primjeni policijskih ovlasti isključivo ili uglavnom temelji na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti te osobe.

Slijedi postupno objašnjenje toga što čini diskriminaciju, a isti postupak ćemo zatim primijeniti i na profiliranje.

2.1. Što se podrazumijeva pod „diskriminacijom“?

Diskriminacija u kontekstu profiliranja obično znači „izravnu“ diskriminaciju, koja se može lako utvrditi jer se sastoji od **nejednakog postupanja** koje počiva na **protuzakonitim osnovama**. Prema Direktivi o rasnoj jednakosti⁽⁹⁾, jednom od ključnih zakonskih instrumenata koji reguliraju ovo pitanje, „smatra se da diskriminacija postoji kada se neku osobu stavlja, ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena, u nepovoljniji položaj u odnosu na drugu osobu u usporedivoj situaciji zbog rasnog ili etničkog podrijetla“. Tipičan primjer bio bi zaustavljanje pripadnika neke etničke manjine pod sumnjom

⁽⁹⁾ Članak 2. Direktive 2000/43/EC od 29. lipnja 2000. godine o primjeni načela jednakog postupanja s osobama neovisno o rasnom ili etničkom podrijetlu [2000] OJ L180/22.

da je izvršio kazneno djelo *isključivo ili uglavnom* zbog toga što je pripadnik te etničke manjine.

Diskriminacija također može biti „neizravna“. O tome će biti više riječi u točki 2.5.

2.1.1. Nejednako postupanje

Nejednako postupanje nije nužno neprihvatljivo samo po sebi. Svi mi kao ljudska bića imamo svoje prioritete i donosimo odluke na temelju tih prioriteta bilo da su oni povezani s našim dubokim uvjerenjima ili hirovima. Svakoga dana donosimo različite odluke o tome kako ili s kim ćemo se družiti ili odluke o osnovnim životnim stvarima kao što je izbor hrane, odjeće ili gdje ćemo i kako kupovati. Naši motivi mogu biti utemeljeni na predrasudama koje se smatraju društveno štetnima, kao što su seksizam i rasizam.

Zakon obično ne zadire u naše odluke kada su one potpuno osobne naravi. Primjerice odluka neke žene da ne ide na satove vožnje kod muškarca jer smatra da su muškarci agresivni i neugodni mogla bi se smatrati seksističkom, ali nije zakonski kažnjiva pod uvjetom da je takva odluka ograničena na privatni život te žene. Međutim, kada bi došlo do drukčije situacije u kojoj bi instruktora vožnje iz istog razloga odbila podučavati sve muške polaznike, to bi se moglo protumačiti kao diskriminatorno ponašanje koje utječe na javnu sferu.

2.1.2. Nezakonite osnove

Nejednako postupanje znači kada se s nekom osobom postupa drukčije (nepovoljnije) nego s drugima u relativno sličnoj ili usporedivoj situaciji. Ono neće biti dopustivo kada se događa u javnosti ili kada počiva na „zabranjenim“ osnovama. Primjeri takvih osnova izričito su navedeni u raznim direktivama za borbu protiv diskriminacije i obuhvaćaju sljedeće: rasnu ili etničku pripadnost, dob, invaliditet, spolnu orijentaciju, spol i vjersko uvjerenje. Ovaj će se Vodič usredotočiti na osnove koje su povezane s „etničkim“ profiliranjem, odnosno na rasnu, etničku ili vjersku pripadnost.

Tako, naprimjer, kada policija s nekom osobom postupa drukčije nego s drugima u sličnoj situaciji, a *isključivi ili glavni* razlog tomu je etnička ili vjerska pripadnost te osobe, to je nezakonita diskriminacija. Međutim, vrlo je

teško utvrditi, kako zakonski tako i u praksi, je li određena odluka donesena isključivo na temelju etničke i vjerske pripadnosti, a da u obzir nisu uzeti drugi mogući relevantni razlozi. Ovo pitanje istražiti ćemo u sljedećoj točki, uzimajući u obzir svu njegovu složenost.

2.2. Kako diskriminacija utječe na etničko profiliranje?

Postoji uvriježeno načelo međunarodnoga prava prema kojem **izravna diskriminacija na temelju rase, etničke ili vjerske pripadnosti nikada ne može biti opravdana ili zakonita**. Ova zabrana izravne diskriminacije toliko je bitna da prema međunarodnome pravu nije dopuštena čak niti u izvanrednim situacijama⁽⁹⁾ koje uključuju velike prijetnje sigurnosti.

Čini se da do izdavanja ovoga Vodiča niti jedan europski sud nije imao prilike donijeti presudu koja bi se **konkretno** bavila pojmom etničkog profiliranja u kontekstu rada policije. Međutim, posljednjih godina bilo je nekoliko sudskih slučajeva na domaćoj i međunarodnoj razini koji su obuhvaćali osobe koje su bile podvrgnute provjerama policije i službenika za useljništvo. U tim su predmetima utvrđena određena pravila koja se odnose na postupak profiliranja te će poslužiti kao ilustracija u daljnjoj raspravi u Vodiču.

Godine 2009. Odbor Ujedinjenih naroda za ljudska prava utvrdio je nezakonitu diskriminaciju na temelju rasnog profiliranja – iako se taj izraz izričito ne spominje u presudi – u predmetu *Rosalind Williams Lecraft v Spain*. Ta je presuda osobito značajna jer je to prvo tijelo UN-a koje je presudilo protiv policijskih provjera identiteta motiviranih rasnom i etničkom pripadnošću. U ovom slučaju podnositeljicu tužbe na peronu jedne željezničke postaje u Španjolskoj zaustavio je policajac i zatražio je da pokaže osobne isprave. Podnositeljica tužbe upitala je policajca zašto je samo nju zaustavio, na što joj je ovaj odgovorio: „Zato što ste crkinja.“ Odbor za ljudska prava smatra da, iako je općenito legitimno obavljati provjere identiteta u interesu javne sigurnosti, suzbijanja kriminala i praćenja nezakonita useljavanja, „kada vlasti obavljaju takve provjere, tjelesne ili etničke karakteristike osoba koje se provjeravaju ne smiju se uzimati kao indicije njihova moguće nezakonita boravka u zemlji. Provjere identiteta također se ne smiju obavljati tako da se provjeravaju isključivo osobe s određenim tjelesnim karakteristikama ili

⁽⁹⁾ Članak 4. stavak 1. Međunarodnoga pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR). Vidi: ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA UJEDINJENIH NARODA (2001.), stavak 8.; SCHEININ (2007.), stavak 41.

određenog etničkog podrijetla. To ne samo da bi negativno utjecalo na te osobe, već bi pridonijelo i širenju ksenofobije među općom populacijom; to bi se također kosilo s politikom učinkovite borbe protiv rasne diskriminacije.”⁽¹⁰⁾

U kontekstu profiliranja zamislimo ovakvu protuterorističku akciju:

U glavnome gradu neke europske zemlje policija je dobila ovlasti da zaustavi i pretraži bilo koga tko bi po njezinu mišljenju mogao biti povezan s terorizmom. Ne postoje nikakvi konkretni obavještajni podaci o osobama koje bi mogle sudjelovati u terorističkim napadima, osim pretpostavke da prijetnja dolazi od neke skupine povezane s Al-Kaidom. Policajci zaustavljaju mladiće „islamskog” ili „azijskog”⁽¹¹⁾ izgleda daleko češće nego pripadnike drugih etničkih skupina jer se to uklapa u profil terorista koji su dobili od svojih zapovjednika.

Na temelju pravila utvrđenih međunarodnim pravom i raznim sudskim slučajevima, o gorenavedenom scenariju možemo zaključiti sljedeće: kada policijski službenici zaustave neku osobu, a njihova se odluka temelji isključivo ili uglavnom na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti te osobe, to je izravna diskriminacija i kršenje zakona. Pod „glavnim razlogom” se misli da policijski službenik ne bi bio zaustavio tu osobu da u pitanju nije bila njezina rasna, etnička ili vjerska pripadnost. Iako je prihvatljivo da policijski službenici uzimaju u obzir rasnu, etničku ili vjersku pripadnost kao **jedan** od faktora, to **ne može biti isključivi ili glavni razlog** zaustavljanja (vidi drugo poglavlje).

Zaustavljanje i pretraživanje neke osobe isključivo ili uglavnom zbog njezine rasne, etničke ili vjerske pripadnosti predstavlja izravnu diskriminaciju i kršenje zakona.⁽¹²⁾

⁽¹⁰⁾ *Rosalind Williams Lecraft v Spain*, priopćenje br. 1493/2006, od 30. srpnja 2009., stavak 7.2. Za mišljenje Europskoga suda za ljudska prava, vidi predmet *Timishev v Russia*, zahtjev br. 55762/00, od 13. prosinca 2005., o kojem se govori niže u tekstu.

⁽¹¹⁾ Ovdje se „azijski” odnosi na ljude indijskog, pakistanskog ili bangladeškog podrijetla.

⁽¹²⁾ Ova načelna izjava nije izravan citat iz sudske prakse, već sažetak obrazloženja važnih odluka o ovom pitanju. Vidi, npr., presudu Europskoga suda za ljudska prava (ECtHR) u predmetu *Timishev v Russia*, stavak 58.: „Sud smatra da se nikakve razlike u postupanju koje se isključivo ili u odlučujućoj mjeri temelje na nečijem etničkom podrijetlu ne mogu objektivno opravdati u suvremenome demokratskom društvu izgrađenom na načelima pluralizma i poštivanja različitih kultura”. Analogno tomu, vidi presudu ECtHR-a u predmetu *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v UK*, zahtjev br. 9214/80, od 28. svibnja 1985., stavak 78. O ovome pitanju također vidi presudu Odbora za ljudska prava UN-a u predmetu *Rosalind Williams Lecraft v Spain*, priopćenje br. 1493/2006, od 30. srpnja 2009., stavak 7.2; Odbor za ukidanje rasne diskriminacije (CERD) (2002.), Concluding Observations, stavak 9.; CERD (2005.), stavak 20. Vidi također: lord Hope u presudi Doma lordova u predmetu *R (on the application of Gillan et al. v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006], UKHL 12, stavak 44.; barunica Hale u presudi Doma lordova u predmetu *R v Immigration Officer at Prague Airport et al.*, ex p. *European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55, stavak 73.

2.3. Zašto je diskriminatorno etničko profiliranje nezakonito?

Etničko profiliranje je nezakonito jer može pridonijeti pogoršanju odnosa među različitim društvenim skupinama i jer vrijeđa ljudsko dostojanstvo. Ono je štetno za društvo jer može stvoriti napetosti i nepovjerenje među različitim zajednicama, a i negativno utječe na ljudsko dostojanstvo jer zanemaruje činjenicu da je svatko od nas jedinstvena osoba. Ono što zakon traži jest da se sa svakom osobom postupa kao s pojedincem. Iako je možda točno da su islamski ekstremisti-teroristi, koji su povezani s određenom prijetnjom, često muslimani i azijskog izgleda, ne može se uzeti za pretpostavku da bi svi ljudi koji su muslimani ili azijskog izgleda mogli biti teroristi.⁽¹³⁾ Kao što je rekao lord Hope, zastupnik u Domu lordova britanskoga parlamenta, pri izricanju presude u predmetu *Gillan*:

„Glavni razlog zbog kojeg se diskriminaciju na rasnoj osnovi od strane tijela javne vlasti proglašava nezakonitom jest taj što dojmovi o ponašanju pojedinih pripadnika neke rasne skupine ne moraju vrijediti za cijelu tu skupinu.“⁽¹⁴⁾

Iz sličnih razloga diskriminatorno etničko profiliranje može se smatrati i kontraproduktivnim. Ako se mjere poduzimaju na osnovi nezakonitog profiliranja, to može dovesti do porasta međurasnih napetosti i potaknuti neraspoloženje manjina prema policiji i većinskome stanovništvu. U tom pogledu Mreža neovisnih stručnjaka za temeljna prava EU-a primijetila je sljedeće:

„Različito postupanje s pojedincima koji se nalaze u sličnoj situaciji, a zbog njihove pretpostavljene rasne ili etničke pripadnosti, ima

⁽¹³⁾ Lord Hope, obrazlažući ovo pitanje u predmetu *Gillan*, navodi izjavu barunice Hale o politici službenika za useljništvo da s Romima postupaju s većom sumnjičavošću (zbog mogućnosti da po dolasku u Veliku Britaniju zatraže azil) nego s drugim putnicima. Barunica Hale je izjavila da službena osoba „može postupati na temelju vjerovanja u pretpostavke o pripadnicima ... dotične rasne skupine koje su često točne i koje, ako su točne, predstavljaju valjan razlog za nepovoljnije postupanje u tom slučaju. No ono što možda vrijedi za neku skupinu ne mora vrijediti za značajan broj pojedinaca unutar te skupine“. Presuda Doma lordova u predmetu *R v Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55., stavak 82. Barunica Hale citira J. Hartmanna u predmetu *Equal Opportunities Commission v Director of Education* [2001] HKLRD 690, stavak 86.

⁽¹⁴⁾ Presuda lorda Hopea u predmetu *R (on the application of Gillan at al.) v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, stavak 44. Vidi presudu Europskoga suda za ljudska prava u predmetu *Gillan and Quinton v. United Kingdom*, zahtjev br. 4158/05, od 12. siječnja 2010.

(tako) ... dalekosežne posljedice u stvaranju podjela i neraspoloženja, podhranjivanju stereotipa i pretjeranoj kriminalizaciji određenih kategorija osoba te pojačavanju stereotipa o povezanosti kriminala i etničke pripadnosti da bi se u načelu nejednako postupanje na toj osnovi u svakom slučaju trebalo smatrati nezakonitim.”⁽¹⁵⁾ Kada su odnosi s javnošću pogoršani, ono se također može negativno odraziti na prikupljanje podataka i druge oblike suradnje s manjinskim zajednicama. O tome se raspravlja u točki 3.3.

2.4. Profiliranje sukladno zakonu

Kao što je spomenuto u prvome poglavlju, korištenje profila samo po sebi nije protuzakonito, već predstavlja legitimno sredstvo u radu policije. U sljedećoj točki razmatramo što to znači za policiju i objašnjavamo razliku između zakonitog i nezakonitog postupanja i mjera policije u kontekstu etničkog profiliranja.

Da bi primjena ovlasti zaustavljanja i pretraživanja bila zakonita, mora se temeljiti na profilu koji se ne oslanja isključivo na rasnu, etničku ili vjersku pripadnost.⁽¹⁶⁾ To ne znači da se rasnu, etničku ili vjersku pripadnost mora zanemariti. Međutim, sa svim građanima treba postupati na isti način ako ne postoji konkretan razlog da se prema njima postupa različito. U tom pogledu Europski kodeks policijske etike kaže:

„Policija obavlja svoje zadatke pravično, vodeći se posebice načelima nepristranosti i nediskriminacije.”⁽¹⁷⁾

Etnička, rasna ili vjerska pripadnost može biti razlog zbog kojeg će policijski službenik biti oprezniji, ali da bi poduzeo mjere on mora imati još nešto na što se može osloniti. To „još nešto“ ovisi o odredbama nacionalnoga

⁽¹⁵⁾ Mreža neovisnih stručnjaka za temeljna prava EU-a (2006.), stavak 54.

⁽¹⁶⁾ Ovo vrijedi i kada se čini da policija ima vrlo široke ovlasti. Naprimjer, članak 44.-47. britanskoga Zakona o terorizmu iz 2000. godine daje ovlasti policiji da u potrazi za određenim predmetima može pretražiti bilo koga bez nužne osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo. Međutim, Dom lordova britanskoga parlamenta navodi da se takve ovlasti ipak moraju provoditi sukladno načelu nediskriminacije. Vidi *R (on the application of Gillan et al. v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12. Vidi također presudu Europskoga suda za ljudska prava u predmetu *Gillan and Quinton v. United Kingdom*, zahtjev br. 4158/05, od 12. siječnja 2010. godine.

⁽¹⁷⁾ Odbor ministara Vijeća Europe (2001.), stavak 40.

zakonodavstva. Za početak obično je potreban „opravdani razlog“ (naprimjer sumnjivo ili neobično ponašanje u određenoj situaciji).⁽¹⁸⁾ U nekim slučajevima postoje i niži kriteriji koji omogućuju primjenu ovlasti na osnovi profesionalne intuicije.⁽¹⁹⁾

Zaustavljanje i pretraživanje pripadnika neke etničke, rasne ili vjerske manjine nije, naravno, nužno nezakonito. Etnička, rasna ili vjerska pripadnost katkad je legitiman faktor koji policijski službenici uzimaju u obzir. Zamislite, naprimjer, da dostupni obavještajni podaci upućuju na to da će u određenome dijelu grada biti izvedena pljačka i da će je izvesti kriminalna organizacija čiji su pripadnici kineskoga podrijetla. U takvim okolnostima policijski službenici mogli bi rasni izgled smatrati važnim pri utvrđivanju potencijalnih osumnjičenika.⁽²⁰⁾ Zakon nalaže da mora postojati neki drugi razlog osim rasne pripadnosti na temelju kojega bi policijski službenik prema nekoj osobi mogao postupiti drukčije nego prema ostalim građanima. Razlog mora biti specifičan za tu osobu.⁽²¹⁾ Možda se ta osoba ponaša sumnjivo ili nosi neobičan predmet ili se ističe na neki drugi način.⁽²²⁾ Možda postoji konkretan opis osumnjičenika kojemu ta osoba odgovara. Ono što je bitno jest da etnička, rasna ili vjerska pripadnost te osobe nije jedini ili glavni razlog zbog kojega ju je policija zaustavila i pretražila ili prema njoj poduzela neke druge mjere.

To, međutim, ne znači da u određenim okolnostima policijski službenici neće moći zaustavljati samo pripadnike određene rasne ili vjerske skupine dokle god isključivi razlog za to bude njihova rasna, etnička ili vjerska pripadnost. Razmotrite, primjerice, slučaj skupine ilegalnih useljenika među kojima nije bilo bijelaca, a koji su odlučili zaposjesti javnu zgradu

⁽¹⁸⁾ Odbor ministara Vijeća Europe (2001.), stavak 40.

⁽¹⁹⁾ Lord Brown u presudi Doma lordova u predmetu *R (on the application of Gillan et al. v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, stavak 78.-79.

⁽²⁰⁾ Barunica Hale, u presudi Doma lordova u predmetu *R v Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55, stavak 92. Slično, lord Scott u presudi Doma lordova u predmetu *R (on the application of Gillan et al. v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, stavak 80., 81. i 45.

⁽²¹⁾ Jedno je prihvatiti da je etničko podrijetlo neke osobe dio (i to katkad vrlo važan dio) njezina profila, a sasvim je nešto drugo (i očito neprihvatljivo) izraditi nečiji profil isključivo na osnovi etničke pripadnosti te osobe. Pri donošenju odluke o tome da li da primijene svoje ovlasti zaustavljanja i pretraživanja ili ne, policijski službenici očito moraju uzeti u obzir i druge faktore.“ Lord Brown u presudi Doma lordova u predmetu *R (on the application of Gillan et al.) v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, stavak 91.

⁽²²⁾ Lord Scott u presudi Doma lordova u predmetu *R (on the application of Gillan et al.) v Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, stavak 67.

u znak prosvjeda što im nisu izdane boravišne dozvole. Te su osobe otvoreno prosvjedovale zbog toga što njihov boravak nije ozakonjen izdavanjem dozvole. Policija je evakuirala zgradu i zaustavila samo one koji su prosvjedovali, a ispostavilo se da nitko od njih nije bijelac. Iako je policija zaustavila samo ljude koji nisu bijelci, to nužno ne znači da je bila kriva zbog rasne ili etničke diskriminacije, već su imali druge razloge za sumnju da su te osobe možda počinile kazneno djelo (ilegalnog boravka u zemlji). Ta sumnja bila je utemeljena na priznanju samih osoba. Razlog zbog kojega se s njima postupalo drukčije nego s drugim građanima jest taj što su oni bili u objektivno drukčijoj situaciji budući da su priznali da je njihov boravak nezakonit.⁽²³⁾

Zamislite malo drukčiju situaciju u kojoj nitko od prosvjednika nije otvoreno priznao izvršenje kaznenoga djela. Da su policijski službenici pri evakuaciji zgrade zaustavili sve osobe koje nisu bijelci samo zato što nisu bijelci, onda bi to bila diskriminacija. Policijski službenici trebali bi navesti neke druge razloge za sumnjičenje tih osoba, naprimjer njihovo ponašanje.⁽²⁴⁾

Razmotrite drugi primjer. Nakon niza brutalnih pljački u glavnome gradu Austrije, Beču, koje su navodno počinila dvojica tamnoputih muškaraca, policijskim službenicima je naređeno da zaustave sve crnce koje vide u skupinama radi provjere identiteta. Nakon javne povike, naredba je preusmjerena na „afričke crnce, stare oko 25 godina i visoke 170 cm, vitkog stasa, koji nose ... lagane pernate jakne“.⁽²⁵⁾ U jednom danu policija je zaustavila i pretražila 136 crnaca, ali je utvrđeno da nitko od njih nije imao nikakve veze s tim pljačkama.⁽²⁶⁾

Zaustavljanje osoba na osnovi prvog opisa osumnjičenika vjerojatno će se smatrati primjerom izravne diskriminacije, dok u slučaju drugog profila to vjerojatno neće biti tako. Etnička pripadnost osumnjičenika očito je važna za njihovu identifikaciju. Međutim, ona ne može biti jedini razlog za primjenu policijskih mjera protiv neke osobe. Iz gorenavedenih slučajeva proizlazi da

⁽²³⁾ Ovo je bio slučaj u presudi Europskoga suda za ljudska prava u predmetu *Cissé v France* (Admissibility), zahtjev br. 51346/99, od 16. siječnja 2001. godine.

⁽²⁴⁾ Ovo je slično situaciji u presudi Odbora za ljudska prava UN-a u predmetu *Rosalind Williams Lecraft v Spain*, priopćenje br. 1493/2006, od 30. srpnja 2009., kada je policajac zaustavio ženu samo zato što je crkinja i time automatski osumnjičena kao ilegalni useljenik unatoč činjenici što policijac nije imao nijednog drugog razloga vjerovati da je tomu tako.

⁽²⁵⁾ Mreža neovisnih stručnjaka za temeljna prava EU-a (2006.), str. 48.

⁽²⁶⁾ AMNESTY INTERNATIONAL (2009.), str. 35.

„sumnja“ koja mora postojati kako bi policija poduzela mjere (bez obzira radilo se o uvjetu postojanja „opravdanog razloga“ ili o nekom nižem kriteriju) treba biti utemeljena na ponašanju osobe ili sličnom faktoru koji je izdvaja od drugih, a ne na karakteristikama kao što su rasna, etnička ili vjerska pripadnost.

- * Profiliranje se smatra diskriminatornim (i prema tomu nezakonitim) kada je glavni razlog zbog kojega policija primjenjuje ovlasti prema pojedincima njihova rasna, etnička ili vjerska pripadnost.

Kako se ne bi smatrala diskriminatornom, svaka odluka o provođenju policijskih ovlasti treba se temeljiti na dodatnim faktorima pored rasne, etničke ili vjerske pripadnosti, čak i kada je rasna, etnička ili vjerska pripadnost važna za određenu radnju ili mjeru.

Uvjet postojanja dodatnih faktora koji izdvajaju određenu osobu osigurava da policijski službenici neće primijeniti neki postupak ili mjeru kojom se rasna, etnička ili vjerska pripadnost automatski povezuje s kriminalnim ponašanjem.

Kada se opravdani razlozi za identificiranje osumnjičene osobe temelje na faktorima ponašanja kojima se određena osoba izdvaja od drugih, smanjuje se opasnost od diskriminatornog etničkog profiliranja.

2.5. Neizravna diskriminacija u kontekstu etničkog profiliranja

Kada policijski službenici dobiju upute da zaustavljaju pojedince na osnovi njihove rasne, etničke ili vjerske pripadnosti, ili to sami odluče zbog vlastitih svjesnih ili nesvjesnih predrasuda, to je izravna diskriminacija. Kriteriji koji se primjenjuju (čak i kada postoje samo u obliku osobne predrasude) pri donošenju odluke o tome da se s određenom osobom postupi drukčije,

očigledno su nelegitimni. Međutim, neizravna diskriminacija također je moguća i obuhvaća sljedeće⁽²⁷⁾:

- a. primjenu nekog naizgled neutralnog pravila (naprimjer zaustavljanje svakog desetog automobila u nekom gradu od 21:00 do 01:00 sat);
- b. to u praksi uglavnom negativnije utječe na neku određenu etničku, rasnu ili vjersku skupinu u usporedbi s drugim skupinama (primjerice 60% stanovnika nekog grada koji se voze u to vrijeme su afričko-karipskoga podrijetla iako afričko-karipsko stanovništvo toga grada i okolice ne čini više od 30%).

Međutim, neizravna diskriminacija može biti legitimna kada za to postoji opravdanje. Neizravna diskriminacija može biti opravdana:

- a. kada se različiti tretman primjenjuje zbog postizanja nekog legitimnog cilja (naprimjer provjere zbog krađe vozila);
- b. kada su mjere koje se poduzimaju razmjerne postizanju toga cilja (naprimjer u nekom gradu utvrđeno je da postoji velik broj ukradenih vozila).

Iako sudovi prihvaćaju da može doći do neizravne diskriminacije, pojedincu je teško dokazati postojanje neizravne diskriminacije ili da je navedeno opravdanje netočno ili nerazmjerno. To je zato što je potrebno oslanjati se na statistiku kako bi se dokazalo da se neku skupinu stavlja u nepovoljniji položaj

⁽²⁷⁾ „Neizravna diskriminacija“ definirana je u zakonodavstvu Europske zajednice kao i u sudskoj praksi Suda Europske Unije i Europskoga suda za ljudska prava (ECtHR). Za razumijevanje pristupa Suda Europske Unije, poučan je predmet 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH v. Karin Weber von Hartz* [1986] ECR 1607, u kojemu je sud izložio pojam neizravne diskriminacije u okviru politike kompanije koja je isključila honorarne zaposlenike iz svog sustava mirovinskog osiguranja, na taj način oštetivši daleko više žena nego muškaraca. Prema provjeri koju je izradio Sud Europske Unije, mjere neizravne diskriminacije mogu se opravdati ako odgovaraju „stvarnoj potrebi“ poslodavca, a sredstva izabrana za postizanje toga cilja su „primjerena i nužna“ te razmjerna. S druge strane, gledište ECtHR-a o neizravnoj diskriminaciji ilustrirano je u presudi *D.H. v. Czech Republic*, zahtjev br. 57325/00, od 13. studenoga 2007. U potonjem slučaju radi se o neizravnoj diskriminaciji romske djece koja su u nerazmjernom broju bila smještena u posebne škole za djecu s poteškoćama s učenjem, što je protivno članku 14. Europske konvencije o ljudskim pravima. Što se tiče pravnih definicija, osobito su važne Direktiva o rasnoj jednakosti 2000/43/EC, Direktiva o jednakosti pri zapošljavanju 2000/78/EC i preinačena Direktiva o ravnopravnosti spolova 2006/54/EC. Konkretno, u članku 2. Direktive o rasnoj jednakosti taj se termin definira ovako: „Smatra se da neizravna diskriminacija postoji kad naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa stavlja osobe nekog rasnog ili etničkog podrijetla u nepovoljan položaj u odnosu na druge osobe, osim ako je navedena odredba, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva za ostvarivanje toga cilja su primjerena i nužna.“

od drugih skupina ili da poduzete mjere nisu razmjerne postizanju cilja.⁽²⁸⁾ U gorenavedenom primjeru, u idealnom slučaju trebalo bi uzeti u obzir više faktora kako bi se utvrdio uzajamni utjecaj činjenica i diskriminatornih postupaka, naprimjer: (a) etnički sastav stanovništva grada i okolice (budući da ljudi navečer idu u grad radi zabave); (b) etnički sastav stanovnika koji voze automobile; (c) etnički sastav stanovnika koji voze automobile u određenim dijelovima grada u određeno vrijeme; (d) broj uhićenja odnosno kaznenih progona kao posljedica zaustavljanja (stopa uspješnosti) u odnosu na broj zaustavljanja na određenim mjestima u određeno vrijeme, a s obzirom na etničku pripadnost i broj raspoloživoga stanovništva koje se može zaustaviti na tom području.

Na osnovi detaljnih podataka bilo bi moguće pokazati da intenzivan rad policije u nekom gradu ima nerazmjerno negativan utjecaj na određene skupine i malo „uspjeha“ (odnosno, da je otkriveno malo kaznenih djela). Stoga bi neka druga strategija rada policije (koja se ne bi bavila prvenstveno jednom rasnom skupinom) mogla biti ujednačenija i prikladnija za rješavanje problema kriminala. Nažalost, u većini zemalja ovakva vrsta podataka ne postoji: statistički podaci koji se prikupljaju rijetko obuhvaćaju kategorije o rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti. To je zato što mnoga državna tijela pogrešno tumače odredbe o zaštiti podataka koje se odnose na prikupljanje „osjetljivih“ podataka pa ne prikupljaju zbirne statističke podatke pomoću kojih se mogu utvrditi diskriminatorni postupci policije koji ne dovode do djelotvornih rezultata.⁽²⁹⁾

* Etnička statistika

Za dokazivanje tvrdnje o neizravnoj diskriminaciji u kontekstu etničkog profiliranja nužno je da statistički podaci o primjeni policijskih ovlasti budu dostupni

⁽²⁸⁾ Vidi, npr., presudu Europskoga suda za ljudska prava (ECtHR) u predmetu *D.H. v. Czech Republic*, zahtjev br. 57325/00, od 13. studenoga 2007., stavak 192.-193.; druga značajna presuda ECtHR-a kojom se naglašava važnost statističkih podataka za utvrđivanje diskriminatornih postupaka jest *Opuz v. Turkey*, zahtjev br. 33401/02, od 9. lipnja 2009., stavak 192.-202. Također vidi presudu ECtHR-a u predmetu *Oršuš and Others v. Croatia*, zahtjev br. 15766/03, od 17. srpnja 2008. Slično, Sud Europske Unije u velikoj se mjeri poziva na statističke podatke pri utvrđivanju razlike u postupanju prema dvama skupinama u sličnim situacijama (osobito u kontekstu spolne diskriminacije pri zapošljavanju) u predmetu *C-167/97 Seymour-Smith and Perez* [1999] ECR I-623; predmetu *C-256/01 Allonby v. Accrington & Rossendale College and Others* [2004] I-873; i predmetu *C-300/06 Voß v. Land Berlin* [2007] ECR I-10573.

⁽²⁹⁾ Vidi mišljenje Europskoga nadzornika za zaštitu podataka 2009/C 276/02; rezoluciju Europskoga parlamenta 2010/C 16 E/08, str. 44.-49.; priopćenje Komisije o primjeni Direktive 2000/43/EC (COM (2006.) 643).

i prikazani prema rasnoj, etničkoj i vjerskoj pripadnosti. Nažalost, u većini zemalja takvi „etnički“ podaci nisu dostupni. Glavna prepreka njihovom prikupljanju jest rašireno shvaćanje državnih institucija da prikupljanje takvih podataka nije spojivo s odredbama o zaštiti privatnosti, osobito sa zakonom o zaštiti podataka. Unatoč mogućim zloupotrebama takvih osjetljivih informacija, zakon ipak dopušta upostavu ravnoteže između prava na zaštitu osobnih podataka i potrebe za prikupljenjem takvih podataka radi onemogućavanja diskriminacije od strane javnih tijela, dokle god postoje dovoljni zaštitni mehanizmi.⁽³⁰⁾

S druge strane, prema rezultatima istraživanja o manjinama i diskriminaciji u Europskoj Uniji (EU-MIDIS), koje je provela Agencija za temeljna prava (FRA) (vidi točku 3.1), 65% od 23.500 ispitanika etničkog ili useljeničkog podrijetla u zemljama članicama EU-a spremno je pružiti anonimne podatke o svom etničkom podrijetlu u okviru popisa stanovništva ako će to pridonijeti borbi protiv diskriminacije.⁽³¹⁾

⁽³⁰⁾ Vidi SIMON (2007).

⁽³¹⁾ Pitanje A5a u istraživanju EU-MIDIS glasi ovako: Biste li bili za ili protiv toga da anonimno, u okviru popisa stanovništva, navedete podatke o svom etničkom podrijetlu, ako bi to pomoglo u borbi protiv diskriminacije u [IME ZEMLJE]?

3. Problemi koje diskriminatorsno etničko profiliranje stvara policiji i zajednicama

Profiliranje koje se temelji na širim kategorijama rasne, etničke ili vjerske pripadnosti može imati nekoliko nedostataka. Sa stanovišta policije najveći problem je u tome što ono može dovesti do zategnutih odnosa s manjinskim zajednicama.⁽³²⁾ To, s druge strane, može negativno utjecati na učinkovite metode rada policije koje se oslanjaju na suradnju s građanima, a može izazvati i neraspoloženje u dotičnim zajednicama. Također postoje dvojbe o stvarnoj učinkovitosti korištenja širokih profila u otkrivanju kriminala, odnosno povećava li uistinu profiliranje uspješnost akcija zaustavljanja i pretraživanja. U ovome poglavlju prvo ćemo predstaviti istraživanje EU-MIDIS koje je provela Agencija za temeljna prava (FRA) čije ćemo rezultate koristiti za ilustraciju određenih pitanja, a zatim ćemo redom razmotriti svako od tih pitanja.

Na početku valja napomenuti da će, kada se profiliranje provodi na diskriminatoran i nezakonit način, policija biti izvrgnuta tužbama. To može biti u obliku unutarnjega nadzora putem tijela policije zaduženih za pritužbe, putem redovnih građanskih i kaznenih sudova ili specijaliziranih tijela za pritužbe koja se bave nediskriminacijom. Sve to može izazvati financijsko opterećenje, utjecati na moral policije i narušiti njezin rad.

3.1. Istraživanje EU-MIDS

Dio podataka za ovo poglavlje preuzeto je iz istraživanja FRA *Manjine i diskriminacija u Europskoj Uniji*, ili skraćeno EU-MIDIS. Rezultati predstavljeni u ovome Vodiču popraćeni su izvješćem *Data in Focus Report* iz istraživanja o radu policije, koje sadrži podrobnije podatke.⁽³³⁾

⁽³²⁾ Vidi OESS (2006).

⁽³³⁾ FRA (2010.), „Police Stops and Minorities”, *Data in Focus Report 4*, Luksemburg: Ured za publikacije Europske Unije. Vidi također izvješće *EU-MIDIS Main Results Report* (prosinac 2009. godine) koji predstavlja podatke o policijskim kontrolama i percepcijama profiliranja prema glavnim skupinama ispitanika – naprimjer, za sve anketirane podsaharske Afrikance ili sve sjeverne Afrikance.

Osim u nekoliko istraživačkih studija o iskustvima određenih skupina s policijskim profiliranjem, do pouzdanih podataka koji dokumentiraju razmjere i prirodu policijskoga profiliranja teško je doći. Bez takvih dokaza teško je utvrditi postoje li razlike u mjerama koje policija primjenjuje prema raznim skupinama i, ako je tomu tako, jesu li te razlike posljedica diskriminatornog profiliranja.

Od 27 država članica EU-a, Velika Britanija trenutačno je jedina koja sustavno prikuplja policijske podatke o kontrolama, uključujući podatke o etničkoj pripadnosti zaustavljenih osoba. Naprimjer, u razdoblju od travnja 2007. do ožujka 2008. godine policija u Engleskoj i Walesu prikupila je podatke o 1.205.841 zaustavljenih osoba, uključujući podatke o etničkoj pripadnosti koje su dale same zaustavljene osobe.⁽³⁴⁾ Ono što je važno jest da su ti podaci dostupni javnosti i stoga mogu pomoći da se osigura odgovoran rad policije kao i moguće reforme, ako se ispostavi da postoje neopravdane razlike u načinu na koji policija nadzire manjinske skupine stanovništva.

Zbog nedostatka ove vrste podataka u većini država članica, FRA je odlučila u istraživanje EU-MIDIS uvrstiti pitanja o iskustvima ispitanika s policijskim kontrolama i njihovo viđenje „etničkog profiliranja“ za vrijeme kontrole.

Rezultati EU-MIDIS-a o policijskim kontrolama temelje se na uzorku od 23.500 pripadnika etničkih manjina i useljenika u državama članicama EU-a. Rezultati se mogu usporediti s poduzorkom od 5.000 pripadnika većinskoga stanovništva koji su anketirani u deset država članica o njihovim iskustvima s policijskim kontrolama, a koji žive u istim četvrtima kao i ispitanici iz redova manjina. Ukratko, rezultati ankete predstavljaju prvo istraživanje na razini EU-a o razmjeru i prirodi policijskih kontrola nad manjinama, uključujući i to kako pripadnici manjina doživljavaju diskriminatorne policijske kontrole.

⁽³⁴⁾ Ukupan zbroj kontrola temelji se na članku 1. Zakona o policiji i dokazima u kaznenim stvarima iz 1984. godine i drugim zakonima, npr. članku 60. Zakona o kaznenoj odgovornosti i javnom redu iz 1994. godine i članku 44. stavku 1. i 2. Zakona o terorizmu iz 2000. godine. Podaci o etničkoj pripadnosti koje su dale same osobe koje je policija zaustavila i pretražila (za razliku od podataka koje je policija sama utvrdila) navedeni su po prvi put u izvješću britanskoga Ministarstva pravosuđa za razdoblje od travnja 2007. do ožujka 2008. godine (vidi Ministarstvo pravosuđa (2009.)).

*** Upozorenje:**

Rezultati istraživanja EU-MIDIS ne mogu se smatrati pouzdanim dokazom da policija provodi diskriminatorno profiliranje.

EU-MIDIS samo ukazuje da postoje razlike među manjinskim skupinama anketiranim u 27 država članica te između manjinskog i većinskog stanovništva anketiranog u 10 država članica, i to na sljedećim područjima:

Broj zaustavljenih osoba: koliko posto ispitanika je zaustavljeno u razdoblju od 12 mjeseci?

Učestalost kontrola: od onih koje je policija zaustavila u posljednjih 12 mjeseci, kako često se to događalo?

Priroda kontrola: gdje se kontrola dogodila, što je policija učinila te jesu li te osobe smatrale da se policija prema njima odnosila s poštovanjem?

Jedno od objašnjenja mogućih razlika u rezultatima mogla bi biti diskriminatorna policijska praksa. U tom pogledu valja napomenuti da su samo ispitanici iz manjinskih skupina upitani smatraju li da je policija s njima postupala drukčije zbog njihova etničkog ili imigrantskog podrijetla. Međutim, ispitanici i iz većinskog i iz manjinskog stanovništva upitani su je li se posljednji put kad su zaustavljeni policija prema njima odnosila s poštovanjem (o ovome će biti više riječi kasnije u Vodiču te u izvješću *Data in Focus Report* o policijskim kontrolama i manjinama).

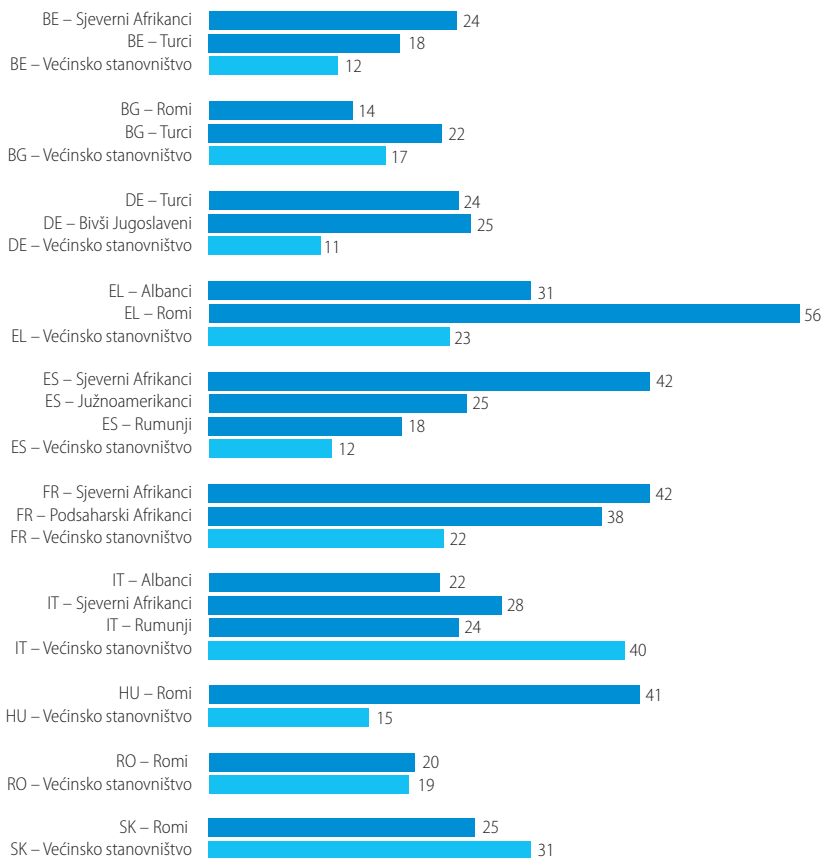
Što nam govore rezultati istraživanja EU-MIDIS o iskustvima manjinskog i većinskog stanovništva s policijskim kontrolama? Gledajući rezultate istraživanja za 10 država članica u kojima je anketirana kontrolna skupina ispitanika iz većinskog stanovništva koji žive u istim četvrtima kao i ispitanici iz manjinskih skupina, može se uočiti više razlika s obzirom na razmjer, učestalost i prirodu policijskih kontrola. Naprimjer:

- **Broj zaustavljenih osoba – vidi prikaz 1.:**
 - Općenito, policija je zaustavila više ljudi manjinskoga podrijetla, nego većinskoga stanovništva.
 - U posljednjih 12 mjeseci, u 10 država članica policija je zaustavila prosječno 28% pripadnika manjina u usporedbi s 20% pripadnika većinskoga stanovništva.
 - U sedam od 10 država članica, manjine su zaustavljane više nego većinsko stanovništvo.
- **Učestalost kontrola – vidi prikaz 2.:**
 - Općenito, pripadnici manjinskih skupina koje zaustavi policija dožive više kontrola u razdoblju od 12 mjeseci nego većinsko stanovništvo.
 - Od skupina koje su navele da ih je u posljednjih 12 mjeseci policija zaustavila tri i više puta, samo su manjinske skupine zastupljene u toj kategoriji.
- **Okolnosti i priroda kontrola – vidi prikaz 3⁽³⁵⁾:**
 - Između 70% i 98% ispitanika iz većinskoga stanovništva nalazili su se u privatnome vozilu kada ih je zaustavila policija. Za usporedbu, vjerojatnost zaustavljanja u privatnome vozilu značajno varira među anketiranim manjinama. Veća je vjerojatnost da pripadnici manjina budu zaustavljeni u javnome prijevozu ili na ulici nego pripadnici većinskoga stanovništva, što ukazuje na situacije u kojima češće dolazi do profiliranja jer su ljudi koji nisu u automobilu uočljiviji.
 - Sve u svemu, ispitanici iz većinskoga stanovništva smatrali su da se tijekom kontrole policija prema njima odnosila s poštovanjem, dok je više ispitanika iz manjinskih skupina navelo da policija prema njima nije pokazala poštovanje.

⁽³⁵⁾ Vidi FRA (2010.), „Police Stops and Minorities-*n* Focus Report 4, Luksemburg: Ured za publikacije Europske Unije.

Prikaz 1

Postotak osoba koje je policija zaustavila u posljednjih 12 mjeseci (% svih ispitanika)⁽³⁶⁾

Izvor: Uпитnik iz istraživanja EU-MIDIS, pitanje F3

⁽³⁶⁾ Oznake zemalja: BE=Belgija, BG=Bugarska, DE=Njemačka, EL=Grčka, ES=Španjolska, FR=Francuska, IT=Italija, HU=Mađarska, RO=Rumunjska, SK=Slovačka.

U prikazu 1., Italija predstavlja upadljivu iznimku od općega pravila da policija rjeđe zaustavlja pripadnike većinskoga stanovništva nego manjine; točnije, istraživanje pokazuje da se u Italiji pripadnike većinskoga stanovništva zaustavlja češće nego manjine. Međutim, rezultati istraživanja pokazuju da se pripadnike većinskoga stanovništva puno češće zaustavlja dok su u automobilima, što možda odražava prirodu policijskih kontrola u Italiji te ukazuje na činjenicu da je manje anketiranih pripadnika manjina posjedovalo automobil u usporedbi s većinskim stanovništvom. Zato je i broj kontrola većinskoga stanovništva koje je policija zaustavila u prometu bio veći.

Rezultati pokazuju različite obrasce kako unutar država članica tako i među njima glede okolnosti policijskih kontrola – odnosno, da li se zaustavljene osobe nalaze u privatnome vozilu, javnome prijevozu ili idu pješice – te zahtijevaju daljnja istraživanja kako bi se rasvijetlili policijski postupci koji mogu dovesti do nejednaka postupanja prema pojedinim segmentima društva. Kada promatramo obrasce profiliranja u kojima se očigledno manjine tretira na drugačiji način, važno je da se zapitamo sljedeće: jesu li razlike u iskustvima većinskog i manjinskog stanovništva s policijskim kontrolama slučajne ili postoji neki skriveni obrazac koji bi mogao biti posljedica diskriminatorne policijske prakse?

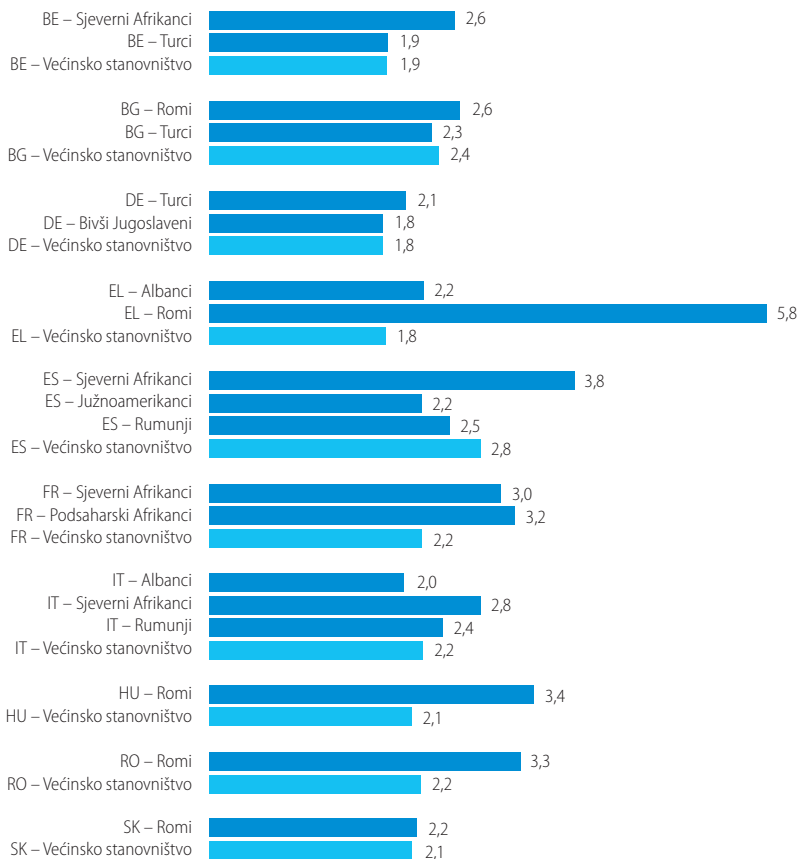
Uspoređujući statističke razlike u rezultatima za ispitanike iz većinskog i manjinskog stanovništva u 10 država članica,⁽³⁷⁾ EU-MIDIS pokazuje da se u većini slučajeva te razlike ne događaju slučajno. Drugim riječima, **razlike u iskustvima većinskog i manjinskog stanovništva s policijskim kontrolama ne događaju se slučajno – postoji obrazac koji treba objasniti daljnjim istraživanjima.**

U prikazu 2., u kojem možemo usporediti rezultate za većinsko i manjinsko stanovništvo u 10 država članica, jasno je da su neke manjinske skupine pod velikim policijskim nadzorom – drugim riječima, u razdoblju od 12 mjeseci više su zaustavljane nego većinsko stanovništvo. Primjerice u Grčkoj, ispitanici Romi koji su naveli da ih je policija zaustavljala u posljednjih 12 mjeseci, zaustavljani su prosječno 5,8 puta, dok su ispitanici Albanci i pripadnici većinskoga stanovništva zaustavljani u prosjeku 2,2 odnosno 1,8 puta. Od manjinskih skupina anketiranih u 10 država članica, Romi se ističu, zajedno sa sjevernim Afrikancima, kao skupina koja je pod najvećim policijskim nadzorom.

⁽³⁷⁾ Uz razinu pouzdanosti od 95% prema Pearsonovom hi-kvadrat testu.

Prikaz 2

Učestalost policijskih kontrola u posljednjih 12 mjeseci (među zaustavljenim osobama)⁽³⁸⁾

Izvor: Upitnik iz istraživanja EU-MIDIS, pitanje F4

⁽³⁸⁾ Oznake zemalja: BE=Belgija, BG=Bugarska, DE=Njemačka, EL=Grčka, ES=Španjolska, FR=Francuska, IT=Italija, HU=Mađarska, RO=Rumunjska, SK=Slovačka.

3.2. Etničko profiliranje – je li to jednostavno „dobar rad policije“?

Policija često tvrdi da je profiliranje pomoću širih kategorija rasne ili etničke pripadnosti jednostavno „dobar rad policije“ – drugim riječima, učinkovito obavljanje policijskoga posla. Socioekonomske i demografske karakteristike poput rasne ili etničke pripadnosti uobičajeno se koriste u radu policije kao pokazatelji kretanja kriminaliteta, jer se smatra da su neke vrste kažnjivih djela češće među pripadnicima određenih manjina. Na temelju toga tvrdi se da bi policijske strategije trebalo prilagoditi kako bi se u slučaju određenih djela usredotočile na određene zajednice.

Razumljivo je da u određenim društvima etničke skupine imaju različite profile kažnjivih djela, na koje utječu faktori kao što je društveni i ekonomski status.⁽³⁹⁾ Međutim, neki dokazi upućuju na to da broj osoba koje policija zaustavi i pretraži nužno ne odgovara stopi prijestupa među različitim etničkim ili rasnim skupinama.⁽⁴⁰⁾

Za provjeru „učinkovitosti“ policijskih kontrola, potrebni su podaci iz dva područja:

- prvo, podaci o „**nerazmjernosti stanovništva**“ mogu se prikupljati kako bi se utvrdilo kako postupci zaustavljanja i pretraživanja utječu na različite etničke/rasne skupine s obzirom na njihov broj u ukupnom stanovništvu i s obzirom na broj „raspoloživog“ stanovništva koje može biti zaustavljeno na određenim mjestima u određeno vrijeme;
- drugo, potrebni su podaci o stvarnoj „**stopi uspješnosti**“ policijskih kontrola, odnosno je li policija našla dokaze o kršenju zakona.

* Definicije „stope uspješnosti“ i „nerazmjernosti stanovništva“

„**Stopa uspješnosti**“ je postotak zaustavljanja i pretraživanja tijekom kojih su pronađeni dokazi o kršenju zakona te mogu

⁽³⁹⁾ MODOOD I DR. (1997.); GROSS & LIVINGSTON (2002.), str. 1413. i 1415; HARCOURT (2004.), str. 1329.-1330.

⁽⁴⁰⁾ PHILLIPS & BOWLING (2002.); DELSOL & SHINER (2006.), str. 241.-263.

za posljedicu imati kaznenopravni postupak kao što je uhićenje.

Naprimjer, „**uspjeh**“ bi značio kada policijski službenik nađe dokaz da dotična osoba posjeduje drogu ili je prevozi u vozilu kojim upravlja.

U većini država članica kaznenopravni podaci ne omogućuju pregled pojedinačnih događaja ili slučajeva koji su prošli kroz kaznenopravni sustav, tako da se trenutačno ne može utvrditi je li neko uhićenje dovelo do kaznenog progona i konačno do presude. Zbog toga se na temelju stope uspješnosti ne može zaključiti da je zaustavljena osoba prekršila zakon.

„**Nerazmjernost stanovništva**“ odnosi se na situaciju kada su pripadnici nekih etničkih skupina u stanovništvu izloženi češćim policijskim mjerama od drugih skupina s obzirom na njihov relativan udio u ukupnome stanovništvu određenoga područja. Ne treba je miješati sa zakonskim provjerama „razmjernosti“. Ako na određenom prostoru živi i kroz njega prolazi 90% bijelaca i 10% nebijelaca, a 50% ljudi koje policija zaustavi i pretraži su nebijelci, to ukazuje na to da se ovlasti zaustavljanja i pretraživanja nerazmjerno primjenjuju na jedan segment stanovništva. Očekivalo bi se da će postotak zaustavljanja i pretraživanja biti više u skladu s postotkom različitih skupina u raspoloživome stanovništvu.

Rezultati istraživanja EU-MIDIS o broju i učestalosti policijskih kontrola nad pripadnicima većinskog i manjinskog stanovništva u 10 država članica (vidi prikaz 1. i 2.) sami po sebi ne ukazuju na diskriminatorno profiliranje od strane policije, ali bi mogli odražavati pojavne oblike kriminaliteta u nekim četvrtima i zajednicama koji dovode do intenzivnijih akcija policije. Ipak, kad promotrimo rezultate istraživanja o ishodu posljednje kontrole koju su doživjeli ispitanici, a koje je obuhvaćalo niz pitanja o tome što je policija ustvari učinila, možemo vidjeti je li kontrola dovela do uhićenja, što bi pokazivalo „uspješnost“; naprimjer da je kod zaustavljene osobe pronađena droga. Sve u svemu, u svih 10 država članica za koje možemo usporediti rezultate za većinsko i manjinsko stanovništvo, osim za manjine u Grčkoj,

stopa uhićenja, koja pokazuje da je policija našla dokaze o kršenju zakona, bila je manja od 10% kako za ispitanike iz većinskoga stanovništva tako i za one iz manjinskoga⁽⁴¹⁾; ipak, u većini slučajeva pripadnici manjina zaustavljeni su češće od pripadnika većinskoga stanovništva (vidi prikaz 2.).

Uhićenje u većini slučajeva *može* značiti da je počinjeno kazneno djelo; međutim, kada osim same kontrole nisu poduzete nikakve druge mjere, rezultati istraživanja više ukazuju na postojanje kulture intenzivnog policijskog nadzora, koji bi se u najboljem slučaju mogao shvatiti kao mjera *suzbijanja kriminaliteta*, ali koji se možda ne može smatrati učinkovitom *kontrolom kriminaliteta*.

U EU, Velika Britanija ima najviše službenih podataka o policijskim kontrolama i stopama uspješnosti. Primjerice u razdoblju od travnja 2007. do ožujka 2008. godine, sukladno članku 44. stavku 1. Zakona o terorizmu, izvršeno je 699 uhićenja na temelju 65.217 kontrola, što daje stopu uspješnosti od 1%. Sukladno članku 44. stavku 2. Zakona o terorizmu, od 52.061 zaustavljene osobe uhićeno ih je 553, sa stopom uspješnosti ponovno od 1%. S obzirom na sredstva koja su ove policijske akcije zahtijevale, stopa uspješnosti od 1% čini se vrlo niska. Za usporedbu, nakon napada 11. rujna negativan utjecaj protuterorističkih akcija policije na neke zajednice je visok budući da većina pripadnika bilo koje osumnjičene zajednice nije povezana s terorizmom.

Izvan EU-a, istraživanja o profiliranju najrazvijenija su u SAD-u. Jedna studija iz 1999. godine o postupcima zaustavljanja i pretraživanja koje poduzima njujorška policija donosi rezultate koji se odnose na nerazmjernost i stope uspješnosti. Pregledom 175.000 zapisa utvrđeno je da, iako Latinoamerikanci čine oko 22% stanovništva New Yorka, njihov udio među svim osobama koje je policija zaustavila i pretražila bio je oko 33%; udio crnačkoga (afroameričkog) stanovništva otprilike je 24%, no zaustavljeno i pretraženo ih je oko 52%⁽⁴²⁾. Za usporedbu, oko 10% svih zaustavljenih i pretraženih osoba bili su bijelci, koji inače čine 40% posto stanovništva toga grada. Međutim, podaci pokazuju stopu uspješnosti od 12.6% za bijelce, 11.5% za Latinoamerikance i 10.5% za crnce. Ukratko, ovi podaci dovode u pitanje efikasnost postupaka profiliranja koji nisu preciznije ciljani te također potvrđuju navode o diskriminatornom profiliranju.

⁽⁴¹⁾ Vidi EU-MIDIS *Data in Focus Report 4* „Police Stops and Minorities“ za pojedinosti o tome što se dogodilo ispitanicima koje je zaustavila policija.

⁽⁴²⁾ SPITZER (1999.).

3.2.1. Preusmjeravanje pozornosti s rasne ili etničke pripadnosti na ponašanje

Postoje dokazi na osnovi istraživanja krijumčara droge da se uklanjanjem rasne ili etničke pripadnosti iz općega kriminalističkog profila (ali ne i iz profila konkretne osumnjičene osobe) i zahtijevanjem od policijskih službenika da obrate pozornost na određene neetničke kriterije može poboljšati učinkovitost odnosno stopa uspješnosti policijskoga rada, a da se pritom izbjegne diskriminatorno postupanje. U jednom od rijetkih slučajeva u kojem se prekinulo s etničkim profiliranjem i uvelo profiliranje koje se izričito temelji na ponašanju, a ne na rasnoj pripadnosti, i u kojem je izmjeren učinak takvog profiliranja, rezultati su pokazali da profili temeljeni na ponašanju – a ne oni kod kojih je odlučujući faktor rasna ili etnička pripadnost – zaista mogu povećati učinkovitost rada policije.

STUDIJA SLUČAJA 1.: SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Promjena načina rada policije dovodi do veće stope uspješnosti

Godine 1998., 43% pretraga koje je obavila američka carinska služba odnosilo se na crnce i Latinoamerikance, što je bilo daleko više od njihova udjela u broju putnika. Osobito velik broj pretraga, uključujući one koji zadiru u privatnost, kao što su rendgenski pregledi i pregledi koji obuhvaćaju svlačenje odjeće, obavljen je na Latinoamerikankama i crnkinjama za koje se sumnjalo, na temelju profila koji se snažno oslanjao na državljanstvo i etničku pripadnost, da prenose drogu. Stopa uspješnosti ovih pretraga bila je niska za sve skupine: 5.8% za bijelce, 5.9% za crnce i 1.4% za Latinoamerikance. Osobito je bila niska za crnkinje i Latinoamerikanke, kod kojih je u stvari bila najmanja vjerojatnost da nose drogu na ili u svome tijelu. Godine 1999. Carina je promijenila svoje procedure, tako da se pri kontrolama više nije obraćala pozornost na rasu, već su uvedene metode promatranja koje su se usredotočile na ponašanje, primjerice na nervozu putnika i nedosljednosti u njihovim objašnjenjima, više se oslanjajući na obavještajne podatke i zahtijevajući veći nadzor odluka o zaustavljanju i pretraživanju. Do 2000. godine rasni dispariteti u carinskim pretragama gotovo su nestali. Broj izvršenih pretraga pao je za 75%, a stopa uspješnosti porasla je s nešto manje od 5% na više od 13% te se gotovo izjednačila za sve etničke skupine.⁽⁴³⁾

⁽⁴³⁾ Harris (2002.), Carinska služba SAD-a (1998.).

Istraživanja o stopi uspješnosti i etničkoj pripadnosti napredovala su u SAD-u, a provode se i u Velikoj Britaniji. Međutim, u cijeloj EU potrebno je provesti iscrpna empirijska istraživanja kako bi se pružili nedvosmisleni dokazi o potencijalnim diskriminatornim postupcima policije na različitim mjestima, u različitim okruženjima i među različitim skupinama stanovništva.

Četvrto poglavlje obuhvaća daljnju raspravu o analizi ponašanja.

3.2.2. Ograničenja i negativan potencijal profiliranja

Etničko profiliranje ima neka sebi svojstvena ograničenja, te iako se smatra učinkovitim sredstvom otkrivanja kriminaliteta u kratkom roku, profili su predvidljivi i mogu se izigrati. Pretjerano oslanjanje na stereotipan profil može dovesti do povećanja ukupne stope određene vrste kriminaliteta, i to iz dva razloga: skupine ljudi koje su kazneno stereotipizirane mogu se početi ponašati u skladu s tim stereotipom – radi se o procesu koji sociolozi i kriminolozi u teoriji nazivaju „etiketiranje“; i drugo, skupine koje se inače ne povezuje s određenim kaznenim djelima mogu počiniti ta djela dok je pozornost policije usmjerena na neku drugu skupinu. U biti, pojavni oblici kažnjivih djela mogu biti reakcija na oblike policijskoga rada. Čak i ako policija postigne određenu stopu uspješnosti među manjinama, stopa kriminaliteta u većinskome stanovništvu može se povećati upravo zato što pozornost policije nije usmjerena prema njegovim pripadnicima pa stoga postoji manja vjerojatnost da budu uhvaćeni.⁽⁴⁴⁾

3.3. Negativan utjecaj na pojedince, zajednice i rad policije

Velika Britanija od ranih osamdesetih godina 20. stoljeća dokumentira negativne implikacije diskriminatornog postupanja policije prema manjinskim zajednicama i reagira na njih. To je uslijedilo nakon intenzivnog policijskog nadzora, koje je uključivalo zaustavljanje i pretraživanje, uglavnom afričko-karipske zajednice u Brixtonu, južnom dijelu Londona, 1981. godine, što je dovelo do sukoba između policije i pripadnika te zajednice; taj se obrazac ponovio i u drugim britanskim gradovima tijekom nekoliko tjedana.

⁽⁴⁴⁾ HARCOURT (2004.).

Vlada je provela javnu istragu o neredima u Brixtonu, a na čelu istrage bio je lord Scarman koji je opisao te događaje kao „izljev bijesa i neraspoloženja mladih crnaca prema policiji“.⁽⁴⁵⁾ Rezultati istrage bili su početna točka za niz promjena u policijskome nadzoru manjinskih zajednica i primjeni ovlasti zaustavljanja i pretraživanja u Engleskoj i Walesu.⁽⁴⁶⁾ Međutim, daljnje preporuke i poboljšanja u policijskome nadzoru manjinskih zajednica u Engleskoj i Walesu dogodile su se tek nakon još jedne istrage policijske reakcije na rasističko ubojstvo jednog afričko-karipskog mladića u Londonu tijekom 90-ih godina.⁽⁴⁷⁾

Sličan razvoj događaja onomu iz Brixtona 1981. godine zabilježen je tijekom puno većih nereda u Francuskoj u studenome 2005. godine, koje je također potaknuo događaj u kojem su slučajno poginula dva mladića iz manjinske zajednice dok ih je navodno gonila policija.⁽⁴⁸⁾

Neke europske vlade priznale su da učinkovitost policijskoga rada na suzbijanju i otkrivanju kriminaliteta jako ovisi o dobrim odnosima sa zajednicom:

„[p]olicijske aktivnosti u velikoj se mjeri provode u bliskoj suradnji s građanima i ... uspješnost rada policije ovisi o potpori građana“.⁽⁴⁹⁾

Kada policija primjenjuje svoje ovlasti na temelju širih profila koji obuhvaćaju rasnu, etničku ili vjersku pripadnost, oni mogu postati kontraproduktivni zbog njihova negativnog utjecaja na pojedince i zajednice kojima pripadaju. Pojedinci su takve susrete opisali kao „zastrašujuće, ponižavajuće pa čak i traumatizirajuće“ iskustvo.⁽⁵⁰⁾ U sljedećem okviru donosimo nekoliko primjera za ilustraciju raspona reakcija ispitanika crnaca i Arapa o tome kako su se osjećali nakon što ih je zaustavila policija.

⁽⁴⁵⁾ SCARMAN (1981.).

⁽⁴⁶⁾ Vidi četvrto poglavlje u vezi s raspravom o donošenju Zakona o policiji i dokazima u kaznenim stvarima (PACE) iz 1984. godine.

⁽⁴⁷⁾ Vidi Ministarstvo unutarnjih poslova (1999.) i Odbor za unutarnje poslove donjega doma britanskoga parlamenta (2009.).

⁽⁴⁸⁾ Vidi Centar za stratešku analizu (2006.).

⁽⁴⁹⁾ Odbor ministara Vijeća Europe (2001.), preambula.

⁽⁵⁰⁾ Shuford (1999.), str. 373.

STUDIJA SLUČAJA 2.: FRANCUSKA

Kako se osjećate nakon ove kontrole?

„Vrlo deprimirajuće.“

„Nema pravde. Uvijek zaustavljaju iste ljude: crnce i Arape.“

„Riječ je o nepravdi i diskriminaciji; reperkusije će se osjetiti u predgrađima.“

„Zaustavljaju me zbog mog izgleda; najradije bih ih pljusnuo.“

„U redu je; samo rade svoj posao.“

„To su gadovi.“

„Odvratno, zaustavljaju ljude zbog toga kako izgledaju.“

„Za murju, ispod svake bejzbolske kape krije se kriminalac. Shvaćam da oni rade svoj posao, ali većina kriminalaca nosi odijela. Bilo je više dijaloga kada smo imali policiju u zajednici.“

„Samo rade svoj posao.“

„Ovo je jednostavno čisti rasizam.“

„U redu je. Posao je policije da zaustavlja ljude.“

„Mislim da su me zaustavili zato što ne izgledam „kako treba“.“

„Ne smetaju me kontrole – događaju se stalno.“⁽⁵¹⁾

Sljedeće dvije studije slučaja odražavaju opće stavove šire javnosti, manjina, osoba koje su bile zaustavljene i pretražene te samih policijskih službenika u četiri zemlje.

STUDIJA SLUČAJA 3.: VELIKA BRITANIJA

Mišljenja građana o zaustavljanju i pretraživanju

U studiji provedenoj za potrebe Ministarstva unutarnjih poslova ispitanici su pripadnici svih etničkih skupina i svi su slično opisali svoja iskustva kada ih je zaustavila i pretražila policija. Bez obzira koliko površno ono bilo, zaustavljanje i pretraživanje doživljava se kao zadiranje u privatnost i kao neugodno i potencijalno zastrašujuće iskustvo. Oni koji su bili redovito zaustavljani osjećali su se kao žrtve policije. To se osobito odnosilo na ispitanike crnce i Azijce koji su smatrali da ih se zaustavlja češće nego bijelce i da su na meti policije samo zbog svog etničkog podrijetla.

⁽⁵¹⁾ Ova studija o zaustavljanju i pretraživanju provedena je na nekoliko postaja pariškoga metroa. Vidi OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009.), „Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris“, str. 36

Iako mjere zaustavljanja i pretraživanja imaju opću potporu i prepoznata je njihova važnost, kada se one provode loše, izazivaju više nepovjerenja, protivljenja i negodovanja nego što bi mogle imati pozitivnih učinaka. Ispitanici su pozdravili uvođenje zapisnika o zaustavljanju, smatrajući da će zapisivanje podataka osigurati veću odgovornost policije. Ispitanici su također rekli da je vrlo važno da policijski službenik pokaže poštovanje i navede razlog zaustavljanja i pretraživanja.⁽⁵²⁾

STUDIJA SLUČAJA 4.: BUGARSKA, MAĐARSKA I ŠPANJOLSKA

Mišljenja policije i građana o zaustavljanju i pretraživanju

Godine 2005., u Bugarskoj, Mađarskoj i Španjolskoj provedeno je kvalitativno istraživanje o iskustvima i stavovima o profiliranju, a na osnovi razgovora s policijskim službenicima, ciljnim skupinama i pripadnicima romske manjinske skupine u sve tri zemlje, te s useljenicima u Španjolskoj.

Bez obzira na vrlo različite situacije u tim zemljama, u istraživanju je zaključeno da je policija u sve tri zemlje profilirala Rome i useljeničke skupine. Pješaci Romi u Bugarskoj i Mađarskoj te useljenici u Španjolskoj imali su više izgleda da budu zaustavljeni nego pripadnici većinskoga stanovništva, a kada su zaustavljeni, postojala je veća vjerojatnost da će doživjeti neugodno iskustvo. Policijski službenici u razgovorima su često navodili „šesto čulo“, „intuiciju“ ili „iskustvo“ kao glavne faktore pri odlučivanju koga će zaustaviti, a ponekad su kao razloge navodili i da im se osoba činila „nervoznom“, „neprikladnom“ ili „čudnom“. Istraživanje je utvrdilo da iako su se kontrole mogle prijaviti stožeru, linijski rukovoditelji u lokalnim policijskim postajama uglavnom ih nisu provjeravali niti su o njima sustavno rađene bilješke i procjene u smislu jesu li kontrole učinkovite, zadovoljavaju li operativne ciljeve i jesu li pravične.⁽⁵³⁾

Naravno, možda će se neizbježno mnogi pojedinci protiviti zaustavljanju i ispitivanju čak i kada je takav postupak legitiman i u skladu sa zakonom. Međutim, ukupnost takvih „pojedinačnih iskustava može se pretvoriti

⁽⁵²⁾ STONE & PETTIGREW (2000.).

⁽⁵³⁾ MILLER I DR. (2008.) I OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2007.). U Bugarskoj je anketirano 1.202 osoba iz reprezentativnih kućanstava i 534 Roma te tri ciljne skupine i 55 policijskih službenika. U Mađarskoj je anketirano 1.047 punoljetnih osoba, uključujući 56 Roma, te šest ciljnih skupina, 20 osoba koje je zaustavila policija i 80 policijskih službenika. U Španjolskoj je anketirano 10 ciljnih skupina i obavljen razgovor s 21 osobom koje je zaustavila policija i s 61 policijskim službenikom.

u negativan grupni učinak“.⁽⁵⁴⁾ Odnosno, kada se primjenjuje neki rasni, etnički ili vjerski profil, određena manjinska skupina može razviti negativnu percepciju sebe same, dok izvana šira zajednica može razviti negativnu percepciju dotične skupine. Naprimjer:

Manjinska skupina može postati „sumnjiva zajednica“⁽⁵⁵⁾ koju javnost povezuje s kriminalom, što može imati dodatne negativne posljedice, kao što su sve veće rasne predrasude.

Ta manjinska skupina može doći pod nerazmjerno velik nadzor policije, što će pak vjerojatno dovesti do još većeg broja uhićenja. Na taj način može se uspostaviti uzajamni odnos intenzivnog policijskog nadzora i povećanog broja uhićenja.⁽⁵⁶⁾

Pored društvenih utjecaja etničkog profiliranja, postoje specifični utjecaji koji imaju izravne posljedice na učinkovitost rada policije, koji duboko ovisi o suradnji sa širom javnošću. Međutim, ako se naruši povjerenje i vjera u policiju, onda suradnja postaje manje vjerojatna. Policija se oslanja na građane ne samo kao očevice u istrazi kaznenih djela, već i u sprečavanju i otkrivanju izgreda. Bez suradnje s javnošću, policijski službenici rijetko otkriju ili uhite osumnjičenike pa slijedom toga osumnjičenici rijetko bivaju osuđeni. Istraživanja u Velikoj Britaniji i SAD-u pokazuju da kada su građani nezadovoljni susretima s policijom to se negativno odražava na povjerenje i suradnju javnosti s redarstvenim vlastima. To je zbog toga što ti građani mogu podijeliti svoje iskustvo s članovima obitelji, prijateljima i suradnicima.⁽⁵⁷⁾

Rad policije ovisi o suradnji s građanima

Jedna studija provedena u Velikoj Britaniji utvrdila je da od svih zabilježenih kaznenih djela koja su riješena odnosno rasvijetljena, samo 15% njih odnosilo se na samostalno djelovanje policije, dok je udio kaznenih djela riješenih na osnovi forenzičkih dokaza manji od 5%.⁽⁵⁸⁾

⁽⁵⁴⁾ SCHEININ (2007.), stavak 57.

⁽⁵⁵⁾ Europski centar za praćenje rasizma i ksenofobije (2006.), str. 54

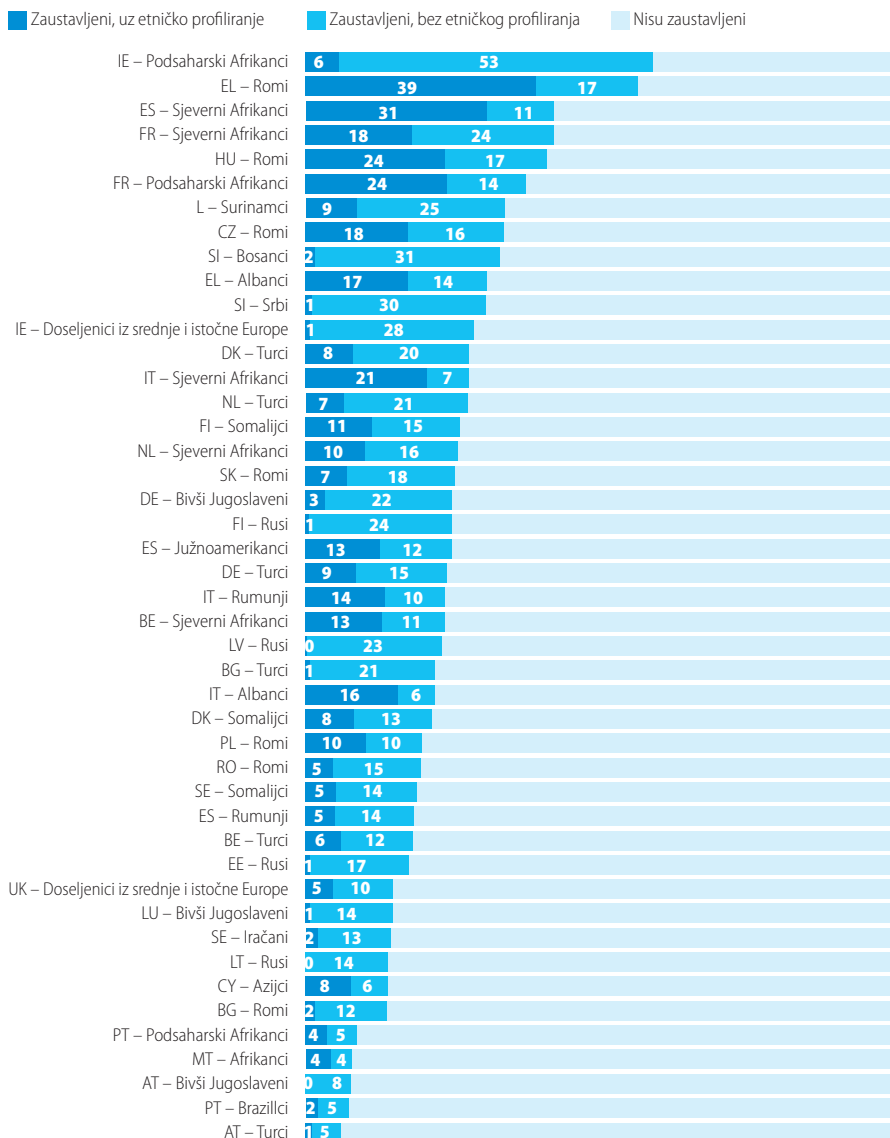
⁽⁵⁶⁾ HARCOURT (2004.), str. 1329.-1330.; ODBOR ZA UNUTARNJE POSLOVE DONJEGA DOMA BRITANSKOGA PARLAMENTA (2009.), stavak 16.; SCHEININ (2007.), str.15, stavak 57.

⁽⁵⁷⁾ MILLER I DR. (2000.); WEITZER & TUCH (2005.), str. 279.-297.; MILLER I DR. (2005.); ROSENBAUM I DR. (2005.), str. 343-365; McCLUSKEY I DR. (1999.), str. 389.-416.

⁽⁵⁸⁾ MORGAN & NEWBURN (1997.).

Prikaz 3

Osobe koje je policija zaustavila u posljednjih 12 mjeseci (%)

Izvor: Upitnik iz istraživanja EU-MIDIS, pitanja F3 i F5

Iz prikaza 3. vidljivo je da mnogi pripadnici manjinskih skupina u državama članicama EU-a smatraju da ih je policija zaustavila upravo zbog njihova useljeničkog ili etničkog podrijetla, odnosno zbog diskriminatornog profiliranja od strane policije. Rezultati pokazuju da određene manjinske skupine, kao što su Romi i podsaharski Afrikanci, navode veći stupanj diskriminatornog profiliranja nego druge anketirane skupine, naprimjer Rusi u baltičkim državama. Ovdje očigledno postoji jasna veza između izgleda i veće percepcije diskriminatornog profiliranja.

Rezultati istraživanja EU-MIDIS također ukazuju na vezu između opće razine povjerenja u policiju i percepcije diskriminatornog profiliranja. U tom istraživanju ispitanicima je postavljeno općenito pitanje o njihovu povjerenju u policiju prije nego su upitani o svojim iskustvima s policijskim kontrolama i smatraju li se žrtvama diskriminatornog profiliranja od strane policije. Rezultati pokazuju da su ispitanici koji su imali manje povjerenja u policiju više zamjećivali etničko profiliranje u svojim susretima s policijom; primjerice 50% ispitanika iz redova manjinskih skupina koje je zaustavila policija, a koji to nisu smatrali posljedicom etničkog profiliranja, rekli su da oni općenito vjeruju policiji, dok je svega 27% pripadnika manjina koje je zaustavila policija, a koji to jesu smatrali posljedicom profiliranja, bilo sklono vjerovati policiji. Iako iz tih rezultata nije moguće utvrditi je li povećano nepovjerenje u policiju prethodilo negativnoj percepciji postupanja policije s ispitanicima ili je negativna percepcija profiliranja dovela do povećanog nepovjerenja u policiju, rezultati ipak ukazuju na postojanje veze koja se ne može olako zanemariti.

Posljedice takvog nepovjerenja još su od osamdesetih godina 20. stoljeća u središtu rasprava o postupcima policije u Velikoj Britaniji te su i dalje sporno pitanje u odnosima policije i zajednice. Nakon poziva za praćenje utjecaja policijskih mjera na različite društvene skupine, britanska vlada uvela je obvezu prikupljanja policijskih podataka o kontrolama, uključujući podatke o etničkome podrijetlu zaustavljenih osoba. Nalazi istraživanja EU-MIDIS podupiru praksu prikupljanja dokaza o razmjeru i prirodi potencijalno diskriminatornog profiliranja u nastojanju da se utvrde i riješe problemi koji trenutačno postoje u mnogim državama članicama glede odnosa policije i manjinskih zajednica.

Naposlijetku, još jedan potencijalno negativan utjecaj etničkog profiliranja jest povećana netrpeljivost u drugim susretima pojedinaca i policije ili drugih tijela zaduženih za provedbu zakona.⁽⁵⁹⁾ Veća netrpeljivost povećava izgleda da se rutinski susreti pretvore u agresiju i sukob te dovedu u pitanje sigurnost i policije i pripadnika zajednice.⁽⁶⁰⁾

⁽⁵⁹⁾ Za dodatne informacije vidi također: *EU-MIDIS – Data in Focus Report 4 „Police Stops and Minorities“* (2010.).

⁽⁶⁰⁾ Vidi Povjerenstvo za ljudska prava iz Ontarija (2003.), 21.

4. Suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja

U ovome se poglavlju razmatraju mjere koje mogu pomoći da se otkloni opasnost od diskriminatornog etničkog profiliranja ili percepcije da se ono provodi. Te se mjere mogu poduzimati i na upravljačkoj i na operativnoj razini, a uključuju sljedeće: davanje jasnih uputa policijskim službenicima; stručno usavršavanje koje će policijskim službenicima omogućiti da razviju dobre odnose sa zajednicama; vođenje evidencije o primjeni ovlasti zaustavljanja i pretraživanja popraćenoj odgovarajućim internim nadzornim i žalbenim mehanizmima kako bi se utvrdili i ispravili diskriminatorni postupci policije; upotrebu dobrih obavještajnih podataka, pogotovo dobrih opisa osumnjičenika.

Premda ovdje neće biti riječi o širim strategijama rada policije, valja napomenuti da općenito njegovanje dobrih odnosa kroz rad policije u zajednici, osobito s manjinama koje bi se mogle osjećati kao da su pod sumnjom, može pridonijeti povećanju povjerenja i suradnje. Dugoročno, to je također važno za razbijanje predrasuda i lažnih stereotipa koje mogu gajiti pojedini policijski službenici. U okviru takva pristupa, pozornost također treba usmjeriti na politiku zapošljavanja kako bi se osigurala zastupljenost svih zajednica u policijskim službama.

Ovaj kratki Vodič ne predlaže sveobuhvatno rješenje problema profiliranja, već umjesto toga nastoji ponuditi uvodne informacije kako bi potaknuo raspravu i mjere u onim državama članicama koje se nisu dovoljno pozabavile tim pitanjem.

4.1. Jasne upute policijskim službenicima

Posebice je važno da viši policijski dužnosnici daju jasne upute budući da je teško odlučiti u kojim situacijama oslanjanje na etničku, rasnu ili vjersku pripadnost može biti diskriminatorno i nezakonito. Djelatnici na upravljačkim funkcijama moraju razjasniti svojim podređenima kada je dopušteno osloniti se na rasna, etnička ili vjerska obilježja kako bi smanjili opasnost od različitih tumačenja, kao i opasnost od oslanjanja na stereotipe i predrasude.

U sljedećoj studiji slučaja ističu se poteškoće koje se mogu pojaviti kada policijskim službenicima nedostaje precizno i konzistentno objašnjenje kada mogu legitimno primijeniti svoje diskrecijske ovlasti.

STUDIJA SLUČAJA 5.: VELIKA BRITANIJA

Policijske kontrole, odlučivanje i praksa

U istraživanju objavljenom 2000. godine razmatra se kako policijski službenici donose odluke o zaustavljanju i pretraživanju osoba te se utvrđuje niz faktora koji pobuđuju sumnju policijskih službenika, kao i praktična pravila i pretpostavke na kojima se temelje postupci policije.

Istraživanje je pokazalo da su policijski službenici imali vrlo različita shvaćanja o tome kako operacionalizirati pojam „osnovane sumnje“. Sumnju policijskih službenika pobuđuju dob, izgled (osobito odjeća, npr. bejzbolske kape i jakne s kapuljačom), stariji automobili (koji se vjerojatno češće kvare), marke automobila koje se često krađu, skupi automobili (osobito kad ih voze pripadnici etničkih manjina za koje se pretpostavlja da si ih legalno ne mogu priuštiti), ponašanje (npr. „snimanje“ automobila ili izbjegavanje pogleda u oči), vrijeme i mjesto susreta (kada se neka osoba doima „neprikladnom“ na određenom mjestu u određeno vrijeme) te informacije i obavještajni podaci (na osnovi izjava svjedoka ili kriminalističkih izvješća). Rezultati pokazuju velike varijacije među policijskim službenicima u donošenju odluka o zaustavljanju i pretraživanju.⁽⁶¹⁾

Budući da je teško zaključiti kada je nejednako postupanje diskriminacija, koja je nezakonita, ključno je da rukovoditelji daju jasne smjernice o tome kada je legitimno uzeti u obzir rasu, etničku ili vjersku pripadnost. Jedan primjer kako policijskim službenicima dati dobre smjernice o ulozi rasne ili etničke pripadnosti u opisu sumnjivih osoba dolazi iz Ministarstva pravosuđa SAD-a:

„Pri donošenju rutinskih ili spontanih odluka u svome radu, kao što su redovne kontrole prometa, savezni policijski službenici nipošto se ne smiju oslanjati na rasu i etničku pripadnost, osim kada su navedene u opisu određene sumnjive osobe ... Pri provođenju aktivnosti vezanih

⁽⁶¹⁾ QUINTON I DR. (2000.). Izvješće se temelji na razgovorima s 90 policijskih operativaca.

uz određenu istragu, savezni policijski službenici mogu uzeti u obzir rasnu i etničku pripadnost samo u onoj mjeri u kojoj postoje pouzdane informacije relevantne za dotično mjesto ili vrijeme, a koje osobe određenog rasnog ili etničkog podrijetla povezuju s određenim zločinom, zločinačkim planom ili zločinačkom organizacijom.“

Podrobnije smjernice sadržane su u Zakonu o policiji i dokazima u kaznenim stvarima (PACE) iz 1984. godine, koji je na snazi u Engleskoj i Walesu. Prva studija slučaja pokazuje kako se smjernice mogu dati u okviru pravilnika o postupanju kao dopune odgovarajućim zakonima, a druge dvije studije pokazuju kako dodatno objašnjenje zakona može dati sama policija.

STUDIJA SLUČAJA 6.: VELIKA BRITANIJA

Zakon o policiji i dokazima u kaznenim stvarima (PACE) iz 1984. godine i drugi zakoni koji se odnose na zaustavljanje i pretraživanje

Pravilnikom o postupanju A, koji je priložen uz PACE iz 1984. godine, utvrđuju se ovlasti policije da zaustavlja i pretražuje osobe na ulici.⁽⁶²⁾ Te su ovlasti uređene PACE-om iz 1984. godine (članak 1.), Zakonom o zlouporabi droga iz 1971. godine (članak 23.), Zakonom o vatrenom oružju iz 1968. godine (članak 47.), Zakonom o terorizmu iz 2000. godine (članak 43. i 44.) i člankom 60. Zakona o kaznenoj odgovornosti i javnom redu iz 1994. godine.

Članak 1. PACE-a daje policijskim službenicima ovlasti da zaustave, pretraže i zadrže neku osobu ako postoji „osnovana sumnja“ da ta osoba nosi ukradene ili zabranjene predmete, kako bi se „omogućilo policijskim službenicima da otklone ili potvrde sumnje o pojedincima bez primjene ovlasti uhićenja.“

Pravilnik o postupanju navodi da se „osnovana sumnja“ mora temeljiti na objektivnim i pojedinačnim osnovama, te da:

„Osnovana sumnja nikada se ne može temeljiti samo na osobnim karakteristikama bez popratnih obavještajnih podataka i informacija. Naprimjer karakteristike neke osobe kao što su boja kože, dob, frizura ili način odijevanja, ili činjenica da je poznato da je ta osoba već osuđivana za

⁽⁶²⁾ Pravilnik o postupanju A PACE-a izmijenjen je nekoliko puta, a posljednja verzija stupila je na snagu 26. listopada 2008. godine; nova izmjena je u tijeku.

posjedovanje nekog zabranjenog predmeta, ne mogu se koristiti zasebno ili povezano kao jedina osnova za pretraživanje te osobe. Osnovana sumnja ne može se temeljiti na uopćavanjima ili stereotipnim predodžbama o tome da postoji veća vjerojatnost da će pojedine skupine ili kategorije ljudi biti umiješane u kriminalnu djelatnost. Nečija vjera ne može se smatrati razlogom za osnovanu sumnju i nikada se ne smije smatrati razlogom za zaustavljanje i pretraživanje pojedinca.“ (stavak 2.2)

STUDIJA SLUČAJA 7.: VELIKA BRITANIJA

Zaustavljanje i pretraživanje sukladno članku 44. Zakona o terorizmu iz 2000. godine: Standardni operativni postupak londonske policije

U određenim okolnostima, kao što je borba protiv terorizma, britanski zakon dopušta policijskim službenicima da zaustave osobe bez uvjeta postojanja osnovane sumnje (vidi članak 44. Zakona o terorizmu iz 2000. godine).

Standardni operativni postupak (SOP) londonske policije (MPS) daje policijskim službenicima sljedeće smjernice o tome kako odlučiti koje osobe zaustaviti:

„Profil ljudi koje se pretražuje treba odražavati profil ljudi iz tog područja. Teroristi dolaze iz svih etničkih skupina i svih društvenih slojeva. Terorista određuju radnje, a ne etnička, nacionalna ili vjerska pripadnost.

Teroristi mogu dolaziti iz različitih miljea i mogu pokušati promijeniti svoje ponašanje kako bi prikrili svoje zločinačke namjere i stopili se s okolinom.

Policijski službenici nikada se ne smiju oslanjati na stereotipne predodžbe o „teroristima“ kada odlučuju o primjeni ovlasti zaustavljanja i pretraživanja, jer bi to moglo dovesti do:

- toga da se policija usmjeri samo na određene zajednice ili skupine;
- nerazmjernog djelovanja;
- diskriminacije;
- toga da teroristi ostanu neotkriveni i ostvare svoj cilj.“⁽⁶³⁾

⁽⁶³⁾ LONDONSKA POLICIJA (METROPOLITAN POLICE AUTHORITY), članak 44. Zakona o terorizmu iz 2000. godine, Standardni operativni postupak iz 2007. godine, str. 16

STUDIJA SLUČAJA 8.: VELIKA BRITANIJA

Nacionalna agencija za unapređenje djelovanja policije Velike Britanije, „Preporuke za postupanje prilikom primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja u vezi s terorizmom“

U Preporukama se navodi da, iako za provedbu pretrage sukladno članku 44. nisu potrebni nikakvi razlozi, policija nikada ne smije proizvoljno provoditi pretrage.

„Policijski službenici uvijek moraju primjenjivati objektivne kriterije pri odabiru ljudi koje će pretražiti; kriteriji se mogu odnositi na:

- same pojedince;
- mjesto na kojemu se osoba nalazi;
- i jedno i drugo zajedno“.

U Preporukama se rasno ili vjersko profiliranje definira kao:

„[O]slanjanje na rasne, etničke, vjerske ili druge stereotipe, umjesto na pojedinačno ponašanje ili konkretne obavještajne podatke, kao osnovu za donošenje operativnih ili istražnih odluka o osobama koje bi mogle biti umiješane u kriminalnu djelatnost. Policijski službenici moraju jako paziti da izbjegnu bilo koji oblik rasnog ili vjerskog profiliranja pri odabiru ljudi koje će pretražiti u skladu s ovlastima iz članka 44. Takvo profiliranje moglo bi biti čin nezakonite diskriminacije, isto kao i diskriminacija na osnovi dobi, spola, spolne orijentacije ili invalidnosti.“

U Preporukama se konstatira da teroristi mogu biti iz bilo kojega miljea te da ne postoji profil o tome kako teroristi izgledaju. Nalaže se sljedeće:

„Trebalo bi jako paziti da se odabir ljudi ne temelji isključivo na etničkom podrijetlu, pretpostavljenoj vjerskoj pripadnosti ili drugim osobnim kriterijima. Iako izgled ili etničko podrijetlo ponekad mogu biti važan faktor, policijski službenik treba donijeti odluku o pretraživanju na osnovi članka 44. samo ako se ona temelji na procjeni obavještajnih podataka. Profiliranje ljudi iz određenih etničkih ili vjerskih skupina može dovesti do gubitka povjerenja tih zajednica. Učinkovit način da se to izbjegne jest da se usporedi broj pretraženih osoba s demografskim sastavom područja na kojemu se pretrage obavljaju. Međutim, policija pritom treba paziti da usporedba ne bude pristrana. Naprimjer, ako se akcija provede na velikom željezničkom kolodvoru

u središtu grada, demografski sastav pretraženih ljudi treba usporediti s putnicima na toj lokaciji, a ne sa stanovništvom koje stanuje u tome dijelu grada.“

U Preporukama se naglašava važnost informiranja zajednica o akciji predviđenoj člankom 44. i mjestu njezine provedbe, osim ako je to operativno neprihvatljivo, putem konzultativnih mehanizama kao što su nezavisne savjetodavne skupine, kao i putem plakata i letaka.⁽⁶⁴⁾

4.2. Izobrazba

Pored izdavanja konkretnih uputa policijskim službenicima, opasnost od diskriminatornog etničkog profiliranja može se svesti na najmanju moguću mjeru i izobrazbom, koja treba imati razne ciljeve: podučavati policijske službenike zakonima koji se odnose na diskriminaciju; suzbijati stereotipe i predrasude; ukazivati na posljedice diskriminacije i važnost povjerenja javnosti; te pružati praktične savjete o tome kako komunicirati s javnošću. U okviru Europskoga kodeksa policijske etike vlade su se suglasile da će „[p]olicijska obuka u potpunosti voditi računa o nužnosti suzbijanja i borbe protiv rasizma i ksenofobije“ unutar same policijske organizacije.⁽⁶⁵⁾ Određeni modeli izobrazbe već su uvedeni u nekim zemljama, kao naprimjer „izobrazba o različitostima“ ili „izobrazba o osjetljivosti“. Izobrazba o različitostima nastoji ukazati na osobne osjećaje o etničkom podrijetlu, razlikama i stereotipima te kako oni utječu na naš svakodnevni život. Međutim, na nekim se tečajevima o različitostima nužno ne raspravlja o diskriminaciji. Neke studije navode da izobrazba o kulturnim razlikama može ustvari istaknuti i pojačati razlike te povećati stereotipe, a ne smanjiti ih.⁽⁶⁶⁾ „Izobrazba o osjetljivosti na kulturne razlike“ (za razliku od izobrazbe o razvijanju svijesti o različitostima općenito) nastoji policijske službenike obrazovati o kulturi etničkih skupina s kojima se često susreću u svome radu, a koje osobno ne poznaju. U okviru izobrazbe razmatra se što treba, a što ne treba činiti te se daju smjernice o tome što različite etničke, vjerske ili nacionalne skupine smatraju pristojnošću. Kulturna izobrazba je najučinkovitija kada se razvija i podučava uz pomoć i sudjelovanje osoba iz odgovarajućih zajednica.

⁽⁶⁴⁾ NACIONALNA AGENCIJA ZA UNAPREĐENJE DJELOVANJA POLICIJE (2008.), str. 14.

⁽⁶⁵⁾ ODBOR MINISTARA VIJEĆA EUROPE (2001.), stavak 30.: Memorandum s objašnjenjima, komentar o stavku 30.

⁽⁶⁶⁾ WRENCH (2007.), str. 108.-114.

STUDIJA SLUČAJA 9.: REPUBLIKA IRSKA I SJEVERNA IRSKA

Tečaj „Različitost funkcionira“

Policija Republike Irske i policija Sjeverne Irske zajedno su osmislile tečaj stručnog usavršavanja „Različitost funkcionira“ u okviru projekta EU-a Peace II te su ga prilagodile svojim specifičnostima. U pripremi tečaja konzultirani su policijski službenici, manjinske zajednice i stručnjaci za odgovarajuća područja, pokrenut je pilot program izobrazbe i korištene su povratne informacije radi usklađivanja nastavnih materijala i metoda.

Tečaj obuhvaća sljedeće: razumijevanje sposobnosti svake osobe da stereotipizira, isključuje i marginalizira druge; razmišljanja o stereotipima, predrasudama i pretpostavkama; ukazivanje polaznicima da budu svjesni svojih ovlasti i kako spoj predrasuda i ovlasti može dovesti do diskriminacije; bolje razumijevanje različitosti; osvještavanje različitih vrsta diskriminacije kojima su izloženi pripadnici manjinskih skupina; prepoznavanje, priznavanje i poštivanje razlika; stjecanje vještina međukulturnoga dijaloga; poštivanje kulturnih i vjerskih običaja tijekom policijskih akcija; i različitost kao profesionalno pitanje dobrog rada policije.

Izobrazba se temelji na raznim aktivnostima, uključujući video prezentacije i sudjelovanje pripadnika manjinskih skupina. Irska policija (Garda Síochána) provodi ovaj tečaj u okviru trajnoga stručnog usavršavanja (nije dio temeljne obuke za početnike). Tečaj „Različitost funkcionira“ ne bavi se konkretno etničkim profiliranjem, ali je gdjekad olakšao raspravu o tome pitanju.

STUDIJA SLUČAJA 10.: NIZOZEMSKA

Stručno usavršavanje za rukovoditelje

Amsterdamska policija obučila je 300 djelatnika uprave za obnašanje rukovoditeljskih funkcija u okviru programa „sigurno okružje“. Sudionici rade u skupinama 30 mjeseci, s 10 dana obvezne izobrazbe i drugim fleksibilnim sadržajima prilagođenima njihovim potrebama, koristeći razne metode učenja. Cilj ovoga programa izobrazbe jest pomoći rukovoditeljima da postanu svjesni predrasuda i stereotipa; da slušaju i ne donose nagle prosudbe; steknu svijest o kulturnim razlikama; poboljšaju svoje komunikacijske vještine i vještine ophođenja s pripadnicima različitih zajednica; nauče različite stilove rukovođenja i ponašanja koji su važni za upravljanje različitim sredinama.

Programom se nastoji stvoriti sigurno okruženje u kojemu rukovoditelji mogu ravnati i razmatrati svoja pitanja i dileme u vezi s rukovođenjem i različitostima. Organizatori projekta opisuju ga kao „gradnju mosta dok se po njemu hoda.“

Slični primjeri izobrazbe o različitostima mogu se naći i u drugim državama članicama EU-a, primjerice Austriji.⁽⁶⁷⁾ Međutim, izobrazba o različitostima općenito je usmjerena na suzbijanje diskriminatornih stavova, a ne konkretno na opasnosti od diskriminatornog etničkog profiliranja. To ostaje za daljnju razradu.

U posljednjem primjeru ilustrira se kako se stručnom izobrazbom policijskim službenicima može ukazati na to kako njihovo ponašanje tijekom zaustavljanja i pretraživanja može imati negativan odnosno pozitivan učinak. Kao što pokazuje ova studija slučaja, program izobrazbe može djelovati u oba smjera, odnosno poboljšati razumijevanje javnosti o izazovima koji stoje pred policijom te povećati povjerenje i suradnju javnosti (vidi str. 41.-42. o rezultatima istraživanja EU-MIDIS glede percepcije profiliranja tijekom policijskih kontrola i povjerenja u policiju).

STUDIJA SLUČAJA 11.: VELIKA BRITANIJA

Izobrazba mladih i policije o zaustavljanju i pretraživanju

Second Wave je umjetnički projekt za mlade iz Londona koji, zajedno s mladima i policijskom jedinicom Lewisham Territorial Support Group (TSG), tri godine organizira nagrađivane radionice o zaustavljanju i pretraživanju.⁽⁶⁸⁾ Budući da se radi o mobilnim jedinicama, TSG često djeluju na područjima gdje nemaju nikakvih lokalnih veza; to je izazvalo zabrinutost javnosti zbog njihove primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja, osobito prema mladim ljudima.

⁽⁶⁷⁾ Program izobrazbe protiv predrasuda, a u prilog različitosti, „Svijet razlika“ (A World of Difference), koji je osmislila organizacija Anti-Defamation League, sastavni je dio plana izobrazbe austrijske policije o ljudskim pravima. Temelji se na ideji da se svaki čovjek treba suočiti s vlastitim predrasudama kako bi prevladao diskriminatorne stavove. Više informacija možete naći na internetskoj stranici Anti-Defamation League: http://www.adl.org/education/edu_awod/default.asp.

⁽⁶⁸⁾ TSG su specijalizirane jedinice za pretrage koje su obično smještene na jednom mjestu u nekoj gradskoj četvrti, a zatim ih se raspoređuje na različita područja radi provedbe kontrola i drugih policijskih mjera. Za više informacija, vidi: http://www.met.police.uk/co/territorial_support.htm.

Second Wave organizira redovite radionice s malim skupinama mladih i pripadnika TSG-a, koristeći metode igrokaza s obrnutim ulogama temeljenim na stvarnim iskustvima mladih ljudi s policijom. Na nedavnim radionicama razmotrena su različita pitanja, naprimjer vlasništvo javnoga prostora, percepcije i dojmovi mladih ljudi prilikom evidentiranja etničkog podrijetla na obrascima koji se ispunjavaju prilikom kontrole. Tijekom igrokaza, policijski službenici nose civilnu odjeću, a mladi odijevaju policijske odore. Takvi se igrokazi prikazuju i na javnim mjestima. Rasprave se nastavljaju iz jedne radionice u drugu te se pritom razvijaju bliske veze između mladih i policije.

Policijski službenici navode da na ovaj način stječu važne spoznaje o iskustvima i percepcijama mladih, a mladi kažu da im to daje poticaj jer mogu reći što misle o tome kako policija provodi nadzor nad njima.

U istraživanju EU-MIDIS ispitanicima je postavljeno pitanje je li tijekom posljednje kontrole policija s njima postupala uljudno. Rezultati pokazuju da, uz iznimku ispitanika Roma u Grčkoj, većina zaustavljenih smatra da je ponašanje policije bilo uljudno ili neutralno. Međutim, osim ispitanika Južnoamerikanaca i Rumunja u Španjolskoj, u svim drugim slučajevima gdje su se mogle napraviti usporedbe između ispitanika iz većinskoga stanovništva i pripadnika manjinskih skupina, ispitanici iz većinskoga stanovništva češće su rekli da se policija prema njima ponašala uljudno nego što su to naveli ispitanici iz manjinskih skupina.

4.3. Obrasci o zaustavljanju i pretraživanju

Obrasci o zaustavljanju i pretraživanju mogu biti korisno i praktično pomagalo za poticanje policijskih službenika da ljude zaustavljaju samo onda kada za to postoji opravdanje, kao i za promicanje otvorenosti i odgovornosti prema javnosti. Primjer toga može se naći u Velikoj Britaniji gdje Pravilnik o postupanju PACE-a nalaže policijskim službenicima da, kad god je to izvedivo, izdaju potvrdu o zaustavljanju. Velika Britanija trenutačno je jedina država članica EU-a gdje je to obvezatno.⁽⁶⁹⁾ Međutim, nedavno

⁽⁶⁹⁾ U verziji Pravilnika o postupanju iz 2005. godine uvedena je obveza izvještavanja o kontrolama te o zaustavljanju i pretraživanju. Kontrole, odnosno zaustavljanja definiraju se kao situacije u kojima policijski službenici zaustave neku osobu i zatraže od nje da obrazloži svoje postupke ili prisutnost na nekom području, a da je pritom ne pretražuju.

je u okviru programa EU-a AGIS⁽⁷⁰⁾ proveden projekt STEPPS (Strategije za učinkovito zaustavljanje i pretraživanje), koji je postigao određeni uspjeh, radi izrade programa izobrazbe kao potpore uvođenju obrazaca o policijskim kontrolama u Mađarskoj i Španjolskoj. Ova je inicijativa također obuhvaćala smjernice o osnovanoj sumnji te je angažirala pripadnike zajednica u oblikovanju i distribuciji obrazaca.⁽⁷¹⁾ Obrasci sadrže podatke o razlogu pretrage, predmetu odnosno predmetima koje policija traži, ishodu, imenu i prezimenu te postaji policijskoga službenika koji obavlja pretragu. Evidentiraju se osobni podaci osobe ili osoba koje se pretražuje, naprimjer ime i prezime, adresa i etničko podrijetlo, no dotična osoba sve te podatke ne mora dati.

Trenutačno u Velikoj Britaniji obrazac o zaustavljanju sadrži 16 etničkih i jednu generičku kategoriju, „ostali“. Od zaustavljenih osoba traži se da se same deklariraju prema tim kategorijama. Policijski službenik može sam dodati svoje osobno zapažanje o etničkom podrijetlu dotične osobe ako se ne slaže kako se ona sama deklarirala.

Kao što je navedeno u drugome poglavlju, na nacionalnoj razini može postojati više prepreka prikupljanju podataka kojima se utvrđuje nečija rasna, etnička ili vjerska pripadnost, osobito radi zaštite podataka. Kako bi se te prepreke prevladale, može biti nužno istaknuti da je svrha prikupljanja podataka zaštita manjinskih skupina utvrđivanjem potencijalno diskriminatornih postupaka. Druga poteškoća može biti i ta što se u mnogim državama članicama ne koriste obrasci o zaustavljanju i pretraživanju, tako da bi ih prvo trebala uvesti središnja vlast, i to uz potporu policije i samih manjinskih skupina.

Evidentiranje primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja, a osobito evidentiranje rasne, etničke ili vjerske pripadnosti zaustavljenih osoba, ima nekoliko prednosti. Naprimjer:

- **Interno praćenje** i otkrivanje nerazmjernog policijskog nadzora nad manjinama može dovesti do poduzimanja korektivnih mjera. Na državnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, evidencija zaustavljanja i pretraživanja

⁽⁷⁰⁾ AGIS je bio okvirni program Europske komisije koji se provodio od 2003. do 2006. godine radi unapređenja suradnje policije, pravosuđa i stručnjaka iz zemalja članica EU-a i zemalja kandidatkinja za članstvo u kaznenopravnim stvarima i borbi protiv kriminala.

⁽⁷¹⁾ OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009.), „Addressing Ethnic Profiling by Police“.

omogućuje prikupljanje statističkih podataka koji mogu pokazati je li primjena policijskih ovlasti prema određenim manjinama nerazmjerna. To, pak, može potaknuti korektivne mjere u obliku davanja smjernica policiji na državnoj razini kao i pojedinačnim policijskim službenicima ili ekipama na lokalnoj razini.

- **Dostupnost statistika i podataka javnosti može poslužiti pri potkrepljivanju pritužbi protiv diskriminacije.** Prikupljanje takvih podataka također je važno za građane kako bi policiju ili pojedine policijske službenike mogli pozvati na odgovornost. Kao što je navedeno u drugome poglavlju, to je bitno za dokazivanje slučajeva neizravne diskriminacije od strane policije na temelju zbirnih statističkih podataka. Također je važno za potkrepljivanje pritužbi o izravnoj diskriminaciji općenito.

4.3.1. Interno praćenje i otkrivanje nerazmjernosti

Dugoročna prednost vođenja evidencije jest ta što omogućuje višim dužnosnicima da utvrde je li primjena ovlasti zaustavljanja i pretraživanja nerazmjerno usmjerena na određene manjinske skupine te da prema tome usklade smjernice policijskim službenicima. U Engleskoj i Walesu, nadređeni službenici imaju zakonsku dužnost prema Pravilniku o postupanju PACE-a nadzirati primjenu ovlasti zaustavljanja i pretraživanja, osobito vodeći računa o tome „postoje li dokazi da se one provode na osnovi stereotipnih predodžbi ili neprimjerenih uopćavanja“.⁽⁷²⁾ U Pravilniku se predlaže da nadređeni službenici provjeravaju evidencije o kontrolama kako bi utvrdili postoje li kakva kretanja ili pojave koje bi mogle dati razloga za zabrinutost; traži se da se pored takvog nadzora prikupljaju statistički podaci o zaustavljanjima i pretragama koje provodi svaka policijska služba kao i podaci na područnoj razini unutar policijskih okruga. Sljedeće dvije studije slučaja primjeri su dvaju načina na koji su različite policijske uprave na temelju podataka prikupljenih iz zapisnika o zaustavljanju i pretraživanju korigirale svoj način rada.⁽⁷³⁾

⁽⁷²⁾ MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA VELIKE BRITANIJE (2008.), stavak 5.1.

⁽⁷³⁾ Pristupi slični niže opisanim mogu se naći i u SAD-u, vidi Hill (2002.), str. 18.

STUDIJA SLUČAJA 12.: VELIKA BRITANIJA**Računalno praćenje kontrola koje su proveli policijski službenici u Hertfordshireu**

Statistički podaci policijske uprave Hertfordshirea pokazuju da je od 2006. do 2007. godine izvršeno 43.326 zaustavljanja i 11.511 zaustavljanja i pretraživanja.⁽⁷⁴⁾ Iako je taj broj relativno nizak u usporedbi s drugim policijskim upravama u Velikoj Britaniji, analiza tih podataka pokazuje da su crnci pet puta češće zaustavljani i pretraživani nego bijelci, a Azijci 1.8 puta češće. Međutim, viši su dužnosnici potvrdili da nadređeni službenici niti dobivaju takve podatke niti su osposobljeni za rješavanje takvih nerazmjera. Zbog relativno niske stope zaustavljanja i pretraživanja, nadređenim službenicima bilo je teško utvrditi nejednakosti. Bez statističkih pokazatelja, oni nisu htjeli prigovoriti policijskim službenicima kako se ne bi pomislilo da ih optužuju za rasizam.

U travnju 2007. godine uvedeni su novi obrasci o zaustavljanju koje su nadređeni službenici morali provjeriti na kraju svake smjene. Ti su obrasci zatim skenirani i pohranjeni u bazu podataka koja je dostupna svim službenicima na intranetu policije. Nadređeni službenici napravili su statistički prikaz kontrola koje su proveli pojedinačni policijski službenici i ekipe. Početkom 2008. godine policija je izradila računalni program pomoću kojega se može utvrditi zaustavlja li policija statistički nerazmjeran broj pripadnika etničkih manjina. ⁽⁷⁵⁾ Tim se programom također kontroliralo sljedeće: slučajnost i koincidencija; činjenica da je ukupan broj zaustavljanja i pretraživanja nizak; da policijski službenici nisu imali kontrolu nad time gdje ih se šalje na dužnost; te da će u određene dane moći naići samo na osumnjičenike iz redova manjinskih skupina. Program je kreirao «raspone vjerojatnosti» na temelju vjerojatnosti da će pojedinačni službenici zaustaviti pripadnike manjina iznad određenog statistički značajnog udjela. Program je identificirao svakog službenika koji je zaustavio više pripadnika manjina od njihova specifičnog udjela.

Isprva je u raspon vjerojatnosti ušlo oko 25 službenika. Djelatnici odjela za podizanje svijesti o različitosti razgovarali su s tim službenicima, kao

⁽⁷⁴⁾ MINISTARSTVO PRAVOSUDA (2008.).

⁽⁷⁵⁾ Pri računanju nerazmjernosti, uzet je u obzir sastav stanovništva svakog područja policijske ophodnje i vrijeme koje su službenici proveli obavljajući svoje dužnosti na pojedinom području. Prije se nerazmjernost utvrđivala mjerenjem postotka zaustavljenih pripadnika manjina u odnosu na njihov udio u lokalnom stanovništvu. Policijski službenici su opravdavali brojčane nerazmjere tvrdeći da odgovaraju područjima s velikom koncentracijom manjinskog stanovništva.

i sa službenicima koji su imali razmjerne ocjene i visoke stope otkrivanja sumnjivih osoba kako bi utvrdili na koji su način odabirali ljude koje će zaustaviti. Analizom podataka utvrđeni su problemi koje su službenici imali s razumijevanjem „osnovane sumnje“ za zaustavljanje te s određenim operacijama koje su imale legitimne ciljeve, ali su davale nerazmjerne rezultate.

Program se sada koristi jednom mjesečno; čim otkrije nekog službenika, automatski njegovog nadređenog obavijesti elektroničkom poštom, navodeći pojedinosti o izvršenim kontrolama i formulirajući skup pitanja koja treba postaviti dotičnom službeniku. Nadređeni, koji su prošli odgovarajuću edukaciju, dužni su razgovarati sa službenikom, izvijestiti o svim razgovorima te predložiti daljnje mjere ili ponovnu izobrazbu.

Stopa statistički značajne nerazmjernosti smanjila se među policijskim službenicima koji su identificirani i ispitani, kao i u cijeloj policiji. Podaci omogućuju rutinske razgovore nadređenih sa službenicima, a službenici su svjesni da su kontrole koje provode pod prismotrom te da svaka nerazmjernost mora biti opravdana. Usmjerivši pozornost na pojedinačne policijske službenike, poboljšani su protokoli za procjenu utjecaja na zajednicu tako da se pri planiranju operacija uzima u obzir njihov potencijalni utjecaj na javnost te se sukladno tome informira policijske službenike.

STUDIJA SLUČAJA 13.: VELIKA BRITANIJA

Londonska policija: Operacija Zastavica

U listopadu 2006. godine londonska policija pokrenula je operaciju Zastavica, sustav unutarnje odgovornosti čiji je cilj bio smanjiti nerazmjernost u primjeni ovlasti zaustavljanja i pretraživanja pozivanjem na odgovornost policije u onim dijelovima grada gdje je njezin rad bio najlošiji. Pri ocjeni radnih rezultata u okviru te operacije uzeto je u obzir pet glavnih pitanja u vezi s primjenom ovlasti zaustavljanja:

- broj zaustavljanja i pretraživanja;
- stopa uhićenja;
- je li na obrascu o zaustavljanju zabilježeno kako se etnički deklarirala zaustavljena osoba;
- pravovremenost unošenja podataka iz obrazaca u središnju bazu podataka;
- etnički nerazmjernost u pretragama stanovnika Londona.

Svaka varijabla je ponderirana prema svojoj važnosti, a računalni program kreira ljestvicu s ocjenom rada svake od 37 gradskih četvrti. Svaka tri mjeseca pet najlošijih četvrti moraju ispuniti upitnik u kojem sami ocjenjuju svoj rad kako bi se utvrdilo koje mjere i postupci eventualno imaju nerazmjern učinak. Zatim moraju obrazložiti svoje radne rezultate zapovjedniku, Nadzornom odboru londonske policije (MPA) i predstavnicima lokalne zajednice. Gradske četvrti s lošim rezultatima moraju izraditi tromjesečni akcijski plan i na naknadnim sastancima izvještavati o poduzetim mjerama.

Od početka operacije Zastavica, londonska policija zabilježila je pad stupnja nerazmjernosti u cijelom gradu i veću etničku ujednačenost stope uhićenja nakon zaustavljanja i pretraživanja. Unos podataka je ažurniji, nadzor je poboljšan, a policijski službenici evidentiraju podatke o etničkoj pripadnosti koje im daju zaustavljene osobe. Tijekom operacije, identificirano je 15-20 gradskih četvrti, od kojih je 90% postiglo značajan napredak.

4.3.2. Žalbeni mehanizmi

Formalni postupak zaustavljanja i pretraživanja predviđa da policijski službenik zaustavljenu osobu informira o njezinim pravima i kako da eventualno podnese pritužbu. Na taj način šira javnost može pomoći u sprečavanju primjene policijskih ovlasti na diskriminatoran način.

STUDIJA SLUČAJA 14.: VELIKA BRITANIJA

Knjižica „Upoznaj svoja prava“:

Udruga policijskih službi izdaje knjižicu radi informiranja javnosti, osobito mladih, o njihovim pravima u postupku zaustavljanja i pretraživanja. Izdaje se na 20 jezika, uključujući arapski, kineski, gujarati, srpski, somalski i vijetnamski te obuhvaća jasne i pristupačne informacije o tome:

- što podrazumijeva zaustavljanje te zaustavljanje i pretraživanje;
- zašto je došlo do zaustavljanja i pretraživanja;
- gdje do njih može doći;
- koju odjeću policijski službenik može zatražiti od osoba da skinu sa sebe;
- koje informacije policijski službenik mora dati i što mora upisati u obrazac o zaustavljanju;
- kako se građani mogu žaliti na nekorektno postupanje.⁽⁷⁶⁾

⁽⁷⁶⁾ ASSOCIATION OF POLICE AUTHORITIES (2009.).

Žalbeni mehanizmi iznimno su važno sredstvo odvratanja od zloupotrebe policijskih ovlasti, ali isto tako i sredstvo za ponovnu uspostavu i jačanje javnoga povjerenja u policijski sustav pozivanjem na odgovornost. Postoji nekoliko različitih modela žalbenih mehanizama, koji često funkcioniraju paralelno:

- Specijalizirana tijela za pritužbe na rad policije – To mogu biti unutarnji mehanizmi (koji se obično sastoje od policijskih službenika) koji istražuju navode o nekorektnom postupanju te mogu poduzimati disciplinske mjere. To mogu biti i neovisna tijela izvan policije (koja se sastoje od policijskih službenika i građana).
- Specijalizirana tijela za diskriminaciju – Sve države članice EU-a dužne su uspostaviti tijela za promicanje rasne jednakosti. Iako se razlikuju od države do države, većina tih tijela ima i ovlasti rješavanja pritužbi o rasnoj diskriminaciji.
- Redovni sudovi – Kada sami policijski službenici počine kazneno djelo ili prekršaj građanskog ili upravnog prava, protiv njih će, baš kao i protiv bilo koje druge osobe, biti pokrenut postupak pred nacionalnim sudovima.

4.4. Analiza ponašanja

Kao što je navedeno u drugome poglavlju, kako bi se izbjeglo diskriminatorno etničko profiliranje policijski službenici svoje odluke o poduzimanju mjera trebaju temeljiti na faktorima koji su specifični za osumnjičenu osobu. Policijski službenici trebaju se osobito usredotočiti na ponašanje te osobe kako bi utvrdili postoji li „osnovana sumnja“ ili neko drugo odgovarajuće mjerilo za primjenu ovlasti zaustavljanja. Slijede dvije studije slučaja o izobrazbi policijskih službenika kako bi bili u stanju uočiti i analizirati sumnjivo ponašanje, skrećući pozornost s karakteristika kao što su rasna, etnička ili vjerska pripadnost koje mogu odražavati predrasude.⁽⁷⁷⁾

STUDIJA SLUČAJA 15.: NIZOZEMSKA

Program izobrazbe „Pretraži, otkrij i reagiraj“

Ovaj program izobrazbe osmislila je Međunarodna policijska akademija za sigurnost i borbu protiv terorizma, a za djelatnike policije i sigurnosnih službi. Program je usmjeren na osiguravanje javnih prostora i masovnih događaja

⁽⁷⁷⁾ Za analizu sličnih pristupa u SAD-u, vidi HARRIS (2002.), str. 8; CARINSKA SLUŽBA SAD-A (2009.).

„kao potencijalnih mjesta nasilja, nereda, nezakonitih radnji i smrtonosnih napada“⁽⁷⁸⁾ te povećanje sposobnosti snaga sigurnosti u izradi profila temeljem analize ponašanja. To znači da se pozornost skreće s nepromjenjivih karakteristika, kao što je boja kože, na ponašanje pojedinaca kako bi se utvrdili mogući načini policijskoga djelovanja. Tijekom izobrazbe, policijski službenici uče kako se ljudi normalno ponašaju na određenim mjestima i kako se može otkriti devijantno, sumnjivo ponašanje. Kada otkriju takve obrasce ponašanja, policijski službenici obvezni su postupiti „delikatno“. U većini slučajeva oni će se neformalno obratiti osumnjičenoj osobi, ne primjenjujući službene policijske ovlasti. Program obuhvaća teoretsku poduku u učionici, praktičnu obuku i obuku na radnom mjestu. Program se trenutačno primjenjuje u zračnoj luci Schiphol, a primjenjuju ga i razne jedinice nizozemske policije.⁽⁷⁹⁾

STUDIJA SLUČAJA 16.: VELIKA BRITANIJA

Izobrazba prometne policije o sustavu kontrole na osnovi procjene ponašanja

Sustav kontrole na osnovi procjene ponašanja (BASS) osmislila je policija američke savezne države Massachusetts, a britanska prometna policija prilagodila ga je svojim potrebama. Izobrazba se temelji na izradi profila ponašanja osoba koje su pod stresom u zračnim lukama ili na prometnim čvorištima. Policija savezne države Massachusetts zajedno je s kriminolozima pregledala snimke otmičara prilikom dolijetanja i polijetanja iz bostonske zrakoplovne luke Logan prije napada 11. rujna. Razradili su kriterije pomoću kojih su utvrdili kako se ljudi ponašaju u stresnim situacijama kada se nalaze u gomili, odnosno tijekom prijave putnika ili sigurnosnih pregleda. Ti su kriteriji korigirani na osnovi prikupljenih informacija o napadima na londonsku podzemnu željeznicu 7. srpnja.

Svi djelatnici britanske prometne policije (BTP) koji rade u londonskoj podzemnoj željeznici prošli su obuku u okviru sustava BASS, a sada se on uvodi i za policijske službenike koji rade na željeznici u cijeloj zemlji. Dvodnevna obuka obuhvaća predavanja, diskusije i praktične vježbe kako u učionici tako i na prometnim čvorištima. Na obuci se naglašava da ne postoji rasni ili vjerski profil za teroriste jer su nedavne napade izveli ljudi iz svih etničkih skupina.

⁽⁷⁸⁾ The International Security & Counter-Terrorism Academy, „The SDR™ (Search, Detect and React)™“, dostupno na: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

⁽⁷⁹⁾ The INTERNATIONAL SECURITY & COUNTER-TERRORISM ACADEMY, „The SDR™ (Search, Detect and React)™“, dostupno na: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

U internoj procjeni provedenoj šest mjeseci nakon što su svi policijski službenici prošli izobrazbu, BTP je konstatirao da se kvaliteta kontrola u podzemnoj željeznici poboljšala. Broj samih kontrola znatno je smanjen, dok je broj uhićenja kao posljedica kontrola značajno porastao. Prikupljanje podataka o kontrolama također je poboljšano. Povratne informacije su pokazale da su policijski službenici zadovoljni praktičnim rješenjima koja su naučili na izobrazbi.⁽⁸⁰⁾

4.5. Dobri opisi osumnjičenih i dobri obavještajni podaci

Dobri opisi osumnjičenih osoba mogu pomoći da se izbjegne opasnost od nezakonita diskriminatornog profiliranja. Opis osumnjičene osobe obuhvaća osobne podatke, kao što su boja kože, kose i očiju, visina i težina te odjeća, a temelji se na opisu koji je dala žrtva kriminala ili svjedoci. Dobar opis osumnjičene osobe može se proslijediti policijskim službenicima da na temelju njega provode zaustavljanja i pretraživanja kako bi priveli osumnjičene. Međutim, kada policijski službenici dobiju preopćenit opis sumnjive osobe koji obuhvaća rasnu ili etničku pripadnost i slične karakteristike, ne smiju koristiti takav opis kao osnovu za provedbu mjera kao što su zaustavljanje i pretraživanje jer će to vjerojatno dovesti do zaustavljanja velikoga broja nedužnih osoba koje slučajno imaju iste karakteristike. Umjesto toga, trebaju tražiti dodatne konkretne operativne podatke na temelju kojih će voditi istrage.

 „Detaljni profili temeljeni na faktorima za koje je statistički dokazano da su međusobno povezani s određenim kriminalnim ponašanjem mogu biti učinkoviti instrumenti kojima će se osigurati bolja upotreba ograničenih policijskih resursa.“

Posebni izvjestitelj Ujedinjenih naroda za promicanje i zaštitu ljudskih prava u okviru borbe protiv terorizma (Scheinin 2007), stavak 33.

⁽⁸⁰⁾ Vidi također BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY (2009.), Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings od 20. siječnja 2009. godine (točka dnevnog reda 9.1), str. 2-3 i od 6. travnja 2009. godine (točka dnevnog reda 8.3), str. 3.

Dobri obavještajni podaci također mogu pomoći da se smanji opasnost od nezakonita diskriminatornog profiliranja. Kada se policijske mjere temelje na konkretnim i pravodobnim podacima, veća je vjerojatnost da će one biti objektivne, a manja da će biti zasnovane na stereotipima. Pravodobno i podrobno informiranje policijskih službenika, primjerice na sastancima prije početka svake smjene, trebalo bi smanjiti mogućnost donošenja odluka po nahođenju i dati policijskim službenicima upute o tome kako da konkretno usmjere svoje ovlasti na aktualne pojave kriminaliteta i već utvrđena sigurnosna pitanja. Poboljšanje kvalitete i primjene obavještajnih podataka oslanjanjem na faktore ponašanja najbolje se postiže u kombinaciji s povećanim nadzorom i praćenjem načina na koji policijski službenici primjenjuju svoje ovlasti.

4.6. „Kvalitetne“ kontrole

Kako je rečeno u trećemu poglavlju, sama primjena ovlasti zaustavljanja i pretraživanja može izazvati negativne osjećaje u javnosti. To znači da policija treba nastojati kontrole pojedinaca svesti na najmanju moguću mjeru, osigurati transparentnost postupka i postupati prema građanima s poštovanjem i dostojanstvom. Osim učestalog nadzora policije nad etničkim manjinama, britanska istraživanja pokazuju da su osobe koje zaustavi policija najviše zabrinute zbog načina na koji se postupuje s njima tijekom kontrole (što se često naziva „kvaliteta kontrole“) i zbog razloga njihova zaustavljanja.⁽⁸¹⁾

Negativni učinci učestalih kontrola znatno se smanjuju ako se policijski službenik ponaša profesionalno i uljudno. Zaustavljene osobe su zadovoljnije kad im se obrazloži razlog zbog kojeg su zaustavljene. Iako to ne zahtijeva nikakvu visoku tehnologiju, nije uvijek lako osigurati da policijski službenici budu uljudni i komunikativni. Poteškoće s poboljšanjem kvalitete kontrola proizlaze iz katkad ograničenih komunikacijskih vještina policijskih službenika, njihove nesposobnosti da objasne razlog poduzete mjere i, u nekim slučajevima, potrebe da se prevladaju narasle netrpeljivosti prema nekim dijelovima zajednice. Naravno, kvalitetna kontrola sama po sebi ne isključuje etničko profiliranje, ali može, kao prvo, obvezati policijske službenike da priznaju sami sebi i dotičnoj osobi da etnička, rasna ili vjerska pripadnost nije

⁽⁸¹⁾ HAVIS and BEST (2004.).

bila presudni razlog zaustavljanja i, kao drugo, pomoći da ta osoba ne pomisli da je iza poduzete mjere neki diskriminatoran motiv. Ovakva praksa proizvodi štetne učinke kada pojedinac osjeti da se radi o diskriminatornom etničkom profiliranju, iako to ustvari nije slučaj.

STUDIJA SLUČAJA 17.: VELIKA BRITANIJA

Obavješćavanje osoba o razlogu zaustavljanja i pretraživanja

Članak 2. PACE-a predviđa zakonska jamstva za primjenu ovlasti zaustavljanja i pretraživanja. Prije pretrage osobe ili vozila, odnosno zadržavanja osobe ili vozila radi pretrage, policijski službenik mora dotičnoj osobi dati do znanja:

- svoje ime i prezime;
- naziv policijske postaje gdje radi;
- predmet koji traži;
- osnove za provedbu pretrage.

Osobu također treba obavijestiti o tome da ima pravo na primjerak zapisnika o pretrazi te kojoj se policijskoj postaji treba obratiti kako bi ga dobila.

Kao podsjetnik na njihove dužnosti tijekom zaustavljanja i pretrage, policijske službenike se uči da se pridržavaju akronima GO WISELY („postupajte mudro“):

[G]rounds for the search (razlog pretrage);

[O]bject of the search (predmet pretrage);

[W]arrant card must be produced if in plain clothes (službena iskaznica koju policajac mora pokazati ako je u civilu);

[I]dentify, the PC must inform the suspect of his name (predstavljanje, policijski službenik mora sumnjivoj osobi reći svoje ime i prezime);

[S]tation, the police station at which the constable works (policijska postaja gdje redarstvenik radi);

[E]ntitlement to a copy of the search record (pravo na primjerak zapisnika o pretrazi);

[L]egal power being used for detention (zakonske ovlasti za zadržavanje);

[Y]ou are being detained for the purpose of a search. That is, the suspect must be told that he is being detained. (Zadržavamo vas radi pretrage. Sumnjivoj osobi mora se reći da je se zadržava.).

STUDIJA SLUČAJA 18.: VELIKA BRITANIJA

Praćenje kvalitete policijskih kontrola u Hertfordshireu

Obrasci o provedbi zaustavljanja i pretraživanja koje je policija grofovije Hertfordshire uvela u travnju 2007. godine sadrže rubriku u kojoj zaustavljena osoba može ocijeniti kvalitetu policijske kontrole. Hertfordshire je prva policijska uprava u Velikoj Britaniji koja to provodi sustavno. Na kraju kontrole, policijski službenici dužni su zaustavljenoj osobi postaviti sljedeće pitanje:

„Budući da vas je ovom prigodom zaustavila vaša lokalna policija, s kojom od sljedećih tvrdnji se slažete:

- Razumijem razlog zaustavljanja. Da/Ne
 - Za vrijeme kontrole, sa mnom je postupano profesionalno, uljudno i dostojanstveno. Da/Ne
- Potpišite, molim.“

STUDIJA SLUČAJA 19.: AUSTRIJA

Uljudni načini oslovljavanja

Austrijski zakon sadrži smjernice o tome kako policija treba oslovljavati građane. Stavak 5. točka 2. Uredbe o smjernicama navodi: „Organi javne sigurnosti oslovit će s „Vi“ sve osobe koje se inače tako oslovljava ili koje to zahtijevaju.“⁽⁸²⁾ Nadalje, Ministarstvo unutarnjih poslova izdalo je uredbu o izrazima koje trebaju koristiti policijski dužnosnici kako se ne bi stekao dojam diskriminatornog, ponižavajućeg, omalovažavajućeg i pristranog postupanja. U Uredbi od 7. kolovoza 2002. godine navodi se da „...ugled i prihvaćenost u stanovništvu, kao i u konačnici efikasnost u izvršavanju zadataka sigurnosnih službi, uvelike ovise o tome kako policijski djelatnici postupaju s drugim osobama, a poglavito s osobama stranoga podrijetla ili pripadnicima skupina izloženih diskriminaciji. Stoga je s ovoga stanovišta prijeko potrebno da radi profesionalnoga ponašanja u svome radu svaki pripadnik sigurnosnih službi koristi riječi i izraze koji ni u kom slučaju neće ostavljati dojam diskriminatornog, omalovažavajućeg, ponižavajućeg ili pristranog postupka niti će na temelju njih itko moći zaključiti da su takvi motivi dio temeljnoga stava.“⁽⁸³⁾

⁽⁸²⁾ Vidi Uredbu o smjernicama ((Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993).

Iako je, naravno, postojanje ovakvih pravila nužno, isto tako važno je da se uvede neki nadzorni mehanizam radi praćenja njihove primjene u praksi.

4.7. Razmatranja za budućnost

S obzirom na povijest bavljenja pitanjem diskriminatornog etničkog profiliranja u Velikoj Britaniji, postoji velik korpus dokaza i znatna literatura o tome u kontekstu te zemlje. Za nadati se je da ćemo u budućnosti vidjeti slične odgovore u drugim državama članicama EU-a koje se sada suočavaju s povećanom imigracijom, novim naporima u borbi protiv terorizma i potrebom za učinkovitim djelovanjem policije.

Budući da je cilj ovoga Vodiča da posluži kao praktično i korisno sredstvo, Agencija potiče čitatelje da na njezinu internetsku stranicu (<http://fra.europa.eu/>) dostave sve vrste dokaza, studije slučajeva, planove djelovanja i opću literaturu o pitanjima kojih smo se dotaknuli u Vodiču.

Podsjetnik na neke od glavnih točaka Vodiča

- Stavljanje neke osobe u manje povoljan položaj od drugih osoba u sličnoj situaciji je diskriminacija. To je protuzakonito u kontekstu primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja.
- Rasnu, etničku ili vjersku pripadnost prihvatljivo je navesti u opisu osobe osumnjičene za konkretno kazneno djelo. Rasna, etnička ili vjerska pripadnost također se mogu uzeti u obzir kada postoje konkretni obavještajni podaci o određenom kaznom djelu.
- Odluka o zaustavljanju i pretraživanju neke osobe koja je isključivo ili uglavnom motivirana njezinom rasnom, etničkom ili vjerskom pripadnošću može se opisati kao diskriminatorno etničko profiliranje te je protuzakonita.
- Policijski službenici naglasak trebaju staviti na faktore koji su specifični za neku osobu, a koji je izdvajaju kao konkretnog osumnjičenika. Trebaju se usredotočiti na ponašanje pojedinca. „Ponašanje“ pritom ne obuhvaća fizički izgled.
- Diskriminatorno etničko profiliranje može štetno utjecati na odnose sa zajednicom te posljedično može naštetiti drugim metodama policijskoga rada koje se oslanjaju na suradnju i povjerenje javnosti. Također postoje indicije da je diskriminatorno etničko profiliranje neučinkovito s obzirom na stopu uspješnosti kontrola, odnosno jesu li uhićenje i/ili kazneni progon uslijedili nakon kontrole.
- Kako bi se smanjila opasnost od diskriminatornog etničkog profiliranja, policijski službenici trebaju proći odgovarajuću izobrazbu koja treba biti popraćena nadzorom nadređenih službenika nad primjenom ovlasti zaustavljanja i pretraživanja.
- Nadzor primjene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja zahtijeva prikupljanje podataka prema rasnoj pripadnosti kako bi se točno vidjelo primjenjuju li se ovlasti razmjerno sastavu stanovništva. Ovo je također bitno kako bi se mogli potkrijepiti navodi o neizravnoj diskriminaciji od strane policije.
- Pri prikupljanju podataka o etničkome podrijetlu, trebaju se primjenjivati odgovarajući mehanizmi zaštite privatnosti; točnije, osobama koje su zaustavljene i pretražene treba se jamčiti anonimnost i objasniti im se da se ti podaci prikupljaju u statističke svrhe, a one za to trebaju dati svoj pristanak.

Bibliografija

Internetske stranice

Agencija Europske Unije za temeljna prava (FRA):

<http://www.fra.europa.eu>

Odbor ministara Vijeća Europe:

<http://www.coe.int/cm>

Europska komisija za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI):

<http://www.coe.int/ecri>

Europski sud za ljudska prava:

<http://www.echr.coe.int>

Europski sud:

<http://www.curia.eu>

Zakonodavstvo Europske Unije:

<http://eur-lex.europa.eu/>

Europski parlament:

<http://www.europarl.europa.eu>

Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za ljudska prava:

<http://www.ohchr.org>

Službeni dokumenti

Ujedinjeni narodi

SCHEININ M., UNITED NATIONAL SPECIAL RAPPORTEUR ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS WHILE COUNTERING TERRORISM, „Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism“, UN Doc. A/HRC/4/26, 29 January 2007

UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF RACIAL DISCRIMINATION, „Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination on Austria“, UN Doc. CERD/C/60/CO/1, 21 May 2002

UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF RACIAL DISCRIMINATION, General Comment No. 31, „The Prevention of Racial Discrimination in the Administration and Functioning of the Criminal Justice System“, para. 20, UN Doc. A/60/18 (SUPP), 3 October 2005

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COMMITTEE, „General Comment No. 29, States of Emergency“, UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 August 2001

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER ON NATIONAL MINORITIES, „Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies“, 2006, dostupno na:
<http://www.osce.org/documents/>

Vijeće Europe

COMMITTEE OF MINISTERS OF THE COUNCIL OF EUROPE, Recommendation Rec(2001)10 on the European Code of Police Ethics, 19 September 2001 and Explanatory Memorandum, dostupno na: http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp

COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, „Protecting the right to privacy in the fight against terrorism“, Issue Paper, CommDH/Issue Paper(2008)3, dostupno na: http://www.coe.int/t/commissioner/WCD/Search_en.asp#

COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, „Stop and Searches on ethnic or religious grounds are not effective“, View Point of 20 July 2009, dostupno na: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/default_en.asp

ECRI (EUROPEAN COMMISSION AGAINST RACISM AND INTOLERANCE), General Policy Recommendation No 11 on Combating Racism and Racial Discrimination in Policing, 29 June 2007, Doc. CRI(2007)39

Europska Unija

EUROPEAN COUNCIL, Council Framework Decision 2008/977/JHA of 27 November 2008 on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters Official Journal L 350, 30.12.2008., str. 60

EUROPEAN MONITORING CENTRE OF RACISM AND XENOPHOBIA, „Perceptions of Discrimination and Islamophobia – Voices from Members of Muslim Communities in the European Union“, 2006, dostupno na: <http://fra.europa.eu>

EUROPEAN PARLIAMENT, Recommendation to the Council on profiling, notably on the basis of ethnicity, and race, in counter-terrorism, law enforcement, immigration, customs and border control, P6_TA-PROV(2009)0314, dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre>

EUROPEAN PARLIAMENT, Resolution of 20 November 2008 on the proposal for a Council framework decision on the use of Passenger Name Record (PNR) OJ C 16E , 22.1.2010, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSer.v.do?uri=OJ:C:2010:016E:0044:0049:EN:PDF>

EUROPEAN COMMISSION, Communication on the application of Directive 2000/43/EC (COM (2006) 643), dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0643:FIN:EN:PDF>.

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS, „Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the Proposal for a Council Framework Decision on the use of Passenger Name Record (PNR) data for law enforcement purposes“, 28 October 2008

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS, „EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey - Main Results Report“, 2009, dostupno na: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS „EU-MIDIS Survey Questionnaire“, 2009, dostupno na: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS, „EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey – Data in Focus Report 4 – Police Stops and Minorities“, 2010, dostupno na: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

Opinion of the EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR on the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on an area of freedom, security and justice serving the citizen, 2009/C 276/02, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:276:0008:0020:EN:PDF>

Na nacionalnoj razini

ASSOCIATION OF POLICE AUTHORITIES, „Stop and Search, Know Your Rights Leaflet“, 2009, dostupno na: <http://www.mpa.gov.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 20 January 2009“, dostupno na: <http://www.btpa.police.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 6 April 2009“, dostupno na: <http://www.btpa.police.uk>

CENTRE D'ANALYSE STRATEGIQUE, „Enquête sur les Violences Urbaines - Comprendre les Emeutes de Novembre 2005: les Exemples de Saint-Denis et d'Aulnay-Sous-Bois“, Rapports et documents no4 – 2006, dostupno na: http://www.strategie.gouv.fr/article.php3?id_article=353

HOME OFFICE, „The Stephen Lawrence Inquiry: Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny“, Cm 4262-I, February 1999, dostupno na: <http://www.archive.official-documents.co.uk/>

HOUSE OF COMMONS HOME AFFAIRS COMMITTEE, „The Macpherson Report – Ten Years On“ Twelfth Report of Session 2008–09, 22 July 2009, dostupno na: <http://www.publications.parliament.uk>

THE INTERNATIONAL SECURITY & COUNTER-TERRORISM ACADEMY, „The SDR™ (Search, Detect and React)™“, dostupno na: <http://www.sdr.org.il/index.html>

METROPOLITAN POLICE AUTHORITY, „Section 44 Terrorism Act 2000 standard Operating Procedures 2007, Issue 1.1“, dostupno na: http://www.met.police.uk/foi/pdfs/policies/stop_and_search_s44_tact_2000_sop.pdf

NATIONAL POLICE IMPROVEMENT AGENCY, „Advice on Stop and Search in Relation to Terrorism“, 2008, dostupno na: http://www.npia.police.uk/en/docs/Stop_and_Search_in_Relation_to_Terrorism_-_2008.pdf

ONTARIO HUMAN RIGHTS COMMISSION, „Inquiry Report, Paying the Price, The Human Cost of Racial Profiling“, 2003, dostupno na: <http://www.ohrc.on.ca/en/resources>

SCARMAN, G. S, LORD (1981), „The Scarman Report: The Brixton Disorders, 10-12 April 1981”, Home Office, London, HMSO, 1981

UK MINISTRY OF JUSTICE, „Statistics on Race and the Criminal Justice system 2007/2008”, April 2009, dostupno na: <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

UK MINISTRY OF JUSTICE, „Statistics on Race and the Criminal Justice System 2006/7”, July 2008, dostupno na: <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

US CUSTOMS SERVICE, „Better Targeting of Airline Passengers for Personal Searches Could Produce Better Results, Fiscal Year 1998”, 1998, GAO/GGD-00-38, dostupno na: <http://www.gao.gov/>

US DEPARTMENT OF JUSTICE, CIVIL RIGHTS DIVISION, „Guidance Regarding the Use of Race by Federal Law Enforcement Agencies”, 2003, dostupno na: <http://www.usdoj.gov>

Znanstveni članci

BEST D., STRANG J., BESWICK T. & GOSSOP M., „Assessment of a Concentrated, High-Profile Police Operation. No Discernible Impact on Drug Availability, Price or Purity”, 41 British Journal of Criminology (2001)

COHEN J., GORR W. AND SINGH P., „Estimating Intervention Effects in Varying Risk Settings: Do Police Raids Reduce Illegal Drug Dealing at Nuisance Bars?”, 41.2 Criminology (2003)

DELSOL R. AND SHINER M., „Regulating Stop and Search: A Challenge for Police and Community Relations in England and Wales”, 14.3 Critical Criminology (2006)

DE SCHUTTER O. AND RINGELHEIM J., „Ethnic Profiling: A rising Challenge for European Human Rights Law”, 71.3 Modern Law Review, 358-384

DINANT J.-M., LAZARO C., POULLET Y., LEFEVER N. AND ROUVROY A., „Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism - Some ideas for the future work of the consultative committee” (T-PD), Doc. T-PD (2008)01, dostupno na: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/data_protection/documents/

EUROPEAN UNION NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS (2006), „Opinion on Ethnic Profiling“, CFR-CDF.Opinion4.2006, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/list_opinions_en.htm

GOODEY J (ed.), 14.3 Critical Criminology (2006), (Special edition on ethnic profiling)

GROSS S. R. & LIVINGSTON D., „Racial Profiling Under Attack“, 102.5 Columbia Law Review (2002)

HARCOURT B., „Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally“, 71.4 University of Chicago Law Review (2004)

HARRIS D. (2002), „Flying while Arab: Lessons from the Racial Profiling Controversy“, 6.1 Civil Rights Journal, (Winter 2002) 8 dostupno na: <http://www.usccr.gov/pubs/pubsndx.htm>

HARRIS D. (2002), „Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work“, The New Press, 2003

HAVIS S. & BEST D., „Stop and Search Complaints (2000-2001)“, London: Police Complaints Authority, 2004, dostupno na: <http://www.ipcc.gov.uk>

HILDEBRANDT M. & GUTWIRTH S. (eds.), „Profiling the European Citizen: Cross Disciplinary Perspectives“ Springer, 2008, Dordrecht

HILL E. (2002), „An Evaluation of Racial Profiling Data Collection and Training“, Legislative Analysis Office, dostupno na: http://www.lao.ca.gov/2002/racial_profiling/8-02_racial_profiling.pdf

MCCLUSKEY J. D., MASTROFSKI S. D., AND PARKS R. B., „To acquiesce or rebel: Predicting citizen compliance with police requests“, 2.3 Police Quarterly (1999), dostupno na: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., BLAND N AND QUINTON P., „The Impact of Stops and Searches on Crime and the Community“, Police Research Series Paper, 2000, Number 127, Home Office, dostupno na: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/policerspubs1.html>

MILLER J., DAVIS R.C., HENDERSON N.J., MARCOVIC J. & ORTIZ C.W. report: Measuring Influences on Public Opinion of the Police Using Time-Series Data, 5 Police Quarterly (2005), dostupno na: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., GOUNEV P., PAP A.L., WAGMAN D., BALOGI A., BEZLOV T., SIMONOVITS B. & VARGHA L., „Racism and Police Stops: Adapting US and British Debates to Continental Europe“, 5.3 European Journal of Criminology (2008), dostupno na: <http://euc.sagepub.com>

MODOOD T., BERTHOUD R., LAKEY J., NAZROO J., SMITH P., VIRDEE S. & BEISHON S., „Ethnic Minorities in Britain Diversity and Disadvantage: Fourth National Survey of Ethnic Minorities“, Police Studies Institute, 1997

MORGAN R., NEWBURN T., „The Future of Policing“, Clarendon Press/Oxford University Press, 1997

PHILLIPS C. AND BOWLING B. „Racism, Ethnicity, Crime and Criminal Justice“ in MAGUIRE M., MORGAN B. & REINER R. (eds.), „The Oxford Handbook of Criminology“, 3rd edition, 2002, Oxford University Press

QUINTON P., BLAND N. & MILLER J. (2000), „Police Stops, Decision-Making and Practice“, Police Research Series, Paper 130, Home Office, dostupno na: <http://www.homeoffice.gov.uk/>

ROSENBAUM D. P., SCHUCK D. A., COSTELLO S. K., HAWKINS D. F., & RING M. K., „Attitudes Toward the Police: The effects of Direct and Vicarious Experience“, 8 Police Quarterly (2005)

SHERMAN L. W., „Police crackdowns: Initial and residual deterrence,“ in TONRY M., & MORRIS N. (eds.), „Crime and justice: A review of research“, Volume 12, University of Chicago Press (1990)

SHUFORD, R. T. „Civil Rights in the Next Millennium: Any way you slice it: Why Racial Profiling is Wrong.“ 18 St. Louis University Public Law Review, pp. 371-385

SIMON, P., „„Ethnic“ statistics and data protection in the Council of Europe countries“. Study Report. European Commission against Racism and Intolerance, November 2007, dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Themes/Ethnic_statistics_and_data_protection.pdf

SPITZER E., Attorney General of the State of New York, „The New York City Police Department’s “Stop and Frisk” Practices: A Report to the People of the State of New York”, 1999

STONE V. & PETTIGREW N., „The views of the public on stops and searches”, Home Office Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, Paper 129, 2000, dostupno na: <http://www.homeoffice.gov.uk>

VAN DER TORRE E.J. AND FERWERDA H.B., „Preventief fouilleren, Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten”, (Preventive searching, an analysis of the process and the external effects in ten municipalities), The Hague: Beke: Arnhem, Politie & Wetenschap, Zeist, 2005

WEITZER R, TUCH S.A., „Determinants of Public Satisfaction with the Police”, 8.3 Police Quarterly (2005), dostupno na: <http://pqx.sagepub.com>

WRENCH J., „Diversity Management and Discrimination: Immigrants and Ethnic Minorities in the EU”, Ashgate, Aldershot 2007

ZERBES I., „Das Urteil des deutschen Bundesverfassungsgerichts zur Online-Durchsuchung und Online-Überwachung, Grundrechtlicher Schutz der Vertraulichkeit und Integrität informationstechnischer Systeme - auch in Österreich“, ÖJZ 2008/89

Publikacije nevladinih organizacija

AMNESTY INTERNATIONAL (2009), „Victim or Suspect – A Question of Colour. Racist Discrimination in the Austrian Justice System”. Dostupno na: <http://www.amnesty.org>

ENAR (EUROPEAN NETWORK AGAINST RACISM), Fact sheet 40, Ethnic Profiling, June 2009, dostupno na: http://www.enar-eu.org/Page_Generale.asp?DocID=15289&la=1&langue=EN

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective and Discriminatory”, Open Society Institute, New York, 2009, dostupno na: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Addressing Ethnic Profiling by Police - A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project“, Open Society Institute, New York, 2009, dostupno na: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris“, Open Society Institute, New York, 2009, dostupno na: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „„I can stop whoever I want“ – Police Stops of Ethnic Minorities in Bulgaria, Hungary and Spain“, Open Society Institute, New York, 2007, dostupno na: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

Pravni akti

Europska Unija

EU Directive 2000/43/EC implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, Official Journal L 180, 19.7.2000, str. 22

EU Directive 2000/78/EC establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal L 303, 02.12.2000, str. 16

EU Directive 2004/113/EC implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services, Official Journal L 373, 21.12.2004, str. 37

EU Directive 2002/73 on the implementation of the principle of equal treatment for men and women as regards access to employment, vocational training and promotion, and working conditions, Official Journal L 269, 5.10.2002, str. 15

EU Directive 2006/54/EC on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (Recast), Official Journal L 204 26.7.2006, str. 23

Austrija

BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit, Erlass betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive, 2002GZ 19.038/237-GD/01

Verordnung des Bundesministers für Inneres, mit der Richtlinien für das Einschreiten der Organe des öffentlichen Sicherheitsdienstes erlassen werden (Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993

Velika Britanija

Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) and accompanying Codes of Practice, dostupno na: <http://police.homeoffice.gov.uk>

The Terrorism Act 2000, dostupno na: <http://www.opsi.gov.uk>

Sudski predmeti

Europski sud za ljudska prava

Abdulaziz, Cabales and Balkandali v United Kingdom ECtHR App. No. 9214/80, 28 May 1985

Cissé v France (Admissibility) ECtHR App No. 51346/99, 16 January 2001

D.H. v Czech Republic ECtHR App. No. 57325/00, 13 November 2007

Opuz v Turkey, ECtHR App. No. 33401/02, 9 June 2009

Oršuš and Others v Croatia ECtHR App No. 15766/03, 17 July 2008

Timishev v Russia ECtHR App. No. 55762/00, 13 December 2005

Gillan and Quinton v United Kingdom ECtHR App. No. 4158/05, 12 January 2010

Europski sud

Case 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH v Karin Weber von Hartz* [1986] ECR 1607

Case C-167/97 *Seymour-Smith and Perez* [1999] ECR I-623

Case C-256/01 *Allonby v Accrington & Rossendale College and Others* [2004] I-873

Case C-300/06 *Voß v Land Berlin* [2007] ECR I-10573

Odbor za ljudska prava UN-a

Rosalind Williams Lecraft v Spain Comm No. 1493/2006, 30 July 2009

Nacionalni sudovi

Kanada

The Queen v Campbell, Court of Quebec (Criminal Division), No. 500-01-004657-042-001, judgment of 27 January 2005, dostupno na:
<http://www.jugements.qc.ca/>

Njemačka

BVerfGE 115,320: BVerfG 518/02 of 4 April 2006, dostupno na:
<http://www.bundesverfassungsgericht.de>

Velika Britanija

Equal Opportunities Commission v Director of Education [2001] HKLRD 690
R v Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al. [2004] UKHL 55
R (on the application of Gillan et al. v Commissioner of the Metropolitan Police et al. [2006] UKHL 12

Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja
Agencije Europske Unije za temeljna prava daje iscrpan pregled postupaka profiliranja u okviru rada policije, nastojeći poboljšati čitateljevo shvaćanje teoretskih i praktičnih aspekata toga pojma. Budući da je prvenstveno namijenjen kao vodič djelatnicima na upravljačkim funkcijama u policijskim službama, znatan naglasak stavljen je na rad policije.

Budući da obuhvaća studije slučajeva i praktične primjere, policijskim profesionalcima može poslužiti kao dragocjen izvor praktičnih informacija.

U Vodiču se obrazlaže kada profiliranje temeljeno na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti predstavlja diskriminaciju, a kada je dopustivo te se također razmatraju štetni učinci diskriminatornog etničkog profiliranja. Usto, u Vodiču se naglašava negativan utjecaj takve prakse na učinkovitost rada policije.

Ova dva izvješća Agencije Europske Unije za temeljna prava (FRA) razmatraju usko povezana pitanja odnosa policije i manjina.

Agencija Europske Unije za temeljna prava

Za učinkovitiji rad policije
Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja

Luksemburg: Ured za službene publikacije Europske unije

2011 — 79 pp. — 14,8 x 21 cm

ISBN 978-92-9192-718-0

doi:10.2811/3711

Photo credit (cover): Frédéric Cirou/PhotoAlto

Publications Office

